

**Baη ceη jōηkōεηo-i
dumaa
baa hãalãtaamba-i**

Guide causerie en cerma (gouin)

Баӊ ceӊ jӱӊkӱεηo-i
dumaa
baa hãalãtaamba-i

Guide causerie en langue cerma (gouin)

Sous-commission de la langue cerma

L'alphabet utilisé dans cette publication est en accord avec l'alphabet agréé par la Commission Nationale des langues Burkinabé et par la Sous-Commission de la langue Cerma.

Nous remercions tous ceux qui ont collaboré à l'élaboration de ce livre:

- ❖ BRINKERHOFF Leslie (SIL)
- ❖ DUN Laura (SIL)
- ❖ HEMA Geneviève
- ❖ HEMA Pierre
- ❖ KONE Karamogho
- ❖ SIRIMA Grégoire (Sous-Commission Cerma)
- ❖ SOMA Yarmon Etienne (SAM, Comoé)
- ❖ SOULAMA Ahmed Baba
- ❖ SOULAMA Emmanuel (Collaborateur SIL)
- ❖ SOULAMA Raphaël (Sous-Commission Cerma)

Troisième édition (révisée)
Première impression
Quatrième trimestre 2009

© TOUS DROITS RÉSERVÉS
Sous-Commission de la langue cerma
Banfora

Ãngboyamma

I daa i-naa tĩ, bamaŋ taaraayaŋ ba kalaŋ cerma-i ba yireiŋa nyegãaŋ tĩ. Sebebaa-ba juo hiere, i ka doŋ kalaŋo-i.

Da ŋ dii ŋ yaanŋa-i maacemma-na, a bel-ma nammu hãi, ma ka gbãa kãyã-nie. Ŋga da ŋ bel-ma baa ŋ nanyuonŋu, ŋ kũoma ka kara aa niŋ ceŋ baa bamaŋ hiere, bafamba kũoma ka bi kara.

Sebe daayo yaa niŋ ka ce-yo ta ŋ kãyã ŋ fere baa-yo. U ka tuo pigãaŋ-ni hũmieŋa naŋa amaŋ ka gbãa kãyã-nie ŋ ce ŋ maacemma-i fafamma. Da ŋ ta ŋ taara ŋ suo sebe daayo huoya-maama-i konnu-meï, ŋ saaya ŋ kalaŋ-yo hiere hođuonŋu; da ŋ saa suo ma yaanŋa-i, ŋ tir-o ŋ kalaŋ-yo boi. Ŋ saaya ŋ ce mafamma-i aa suo da ŋ doŋ maacemma-i; ku yaa ŋ ka konnu kalaŋ-sĩnni maŋ dii sebe-i-na hiere.

Ŋ maaceŋ daama-i, i hieroŋo-i i suyaa wuo maacenyilemma si. Ku'i cie, i ka dii nelkpekelma ŋ tũnni-na:

Dĩelã-maama'i daama:

- ♦ Ŋ saaya ŋ gbãŋ kpelle kalaŋo tuo ce uŋ saaya u tuo ce dumaa yinni maŋ joŋ.

Hãalĩŋ-maama'i daama:

- ♦ Da ŋ'a ŋ kã kalaŋ-teriŋgu-na, ŋ saaya ŋ tigiin ŋ maacemma-i igẽna. Kufaŋ da ku meŋ-ni ku dommaŋ-huonŋu-i, ŋ da ŋ cie pigãatiefeŋ nuo donduo.

Sieliŋ-maama'i daama:

- ♦ Da na ce sebe-dĩelãŋ daayo-i tĩ, ku saa ce ŋaa kalaŋo tiẽ de! Da ŋ ne da kalaŋo bãlmaŋ-huonŋu-i hãalãtaamba sa suo ba kalaŋ ku kaala, aa bir waa kuuduonŋu baa bamaŋ saa ce

kalaŋo-i dede, ŋ saaya ŋ suɔ wuɔ ku cie kalbaŋo. Mafaŋ da ma bi ce, kuu dii ŋaa na cie na muliema-i gbāŋgbāŋ.

1 J̄ŋk̄ɔŋo

Hūmmaŋ ceŋ jarma maŋ

1) Na hieroŋo-i na suyaa wuɔ hūnfafamma-i baa hūmbabalamma-i maaduɔma si.

- *Hūmma hel hie?*

➤ Hūmma hel duherreŋ a kūnna hīema-na, ba bī ku yaa-i wuɔ diilo dāa; aa kɔleŋ-hūmma ta ma hel hīeŋkuoleŋ. Kɔleŋ-hūmma sa bi da damma namma da diilo saa dāa. Diiloŋo yaa dāaŋ, hīema nyɔŋ hūmma-i ma kā ka tiera tāmpēlle maŋ dii hīeŋkuole-na. Da ba hīŋ kɔleŋo-i, ba kā ka paya hūmma famma yaa-i.

- *Die tie diiloŋ-hūmma-i baa die hu kɔleŋo maŋ baŋ migāaŋ-yo fafamma u hūmma-i; hūmma famma faa hiere wei?*

➤ Ma faa, hūini si dii-mei aa ma yaaŋga tiraa fa.

Kɔlaamba maŋ ba saa migāaŋ-ba fafamma, ba hūmma-i baa kanniŋ-maama-i ma yammu saa fa. Da ma saa sīel, ŋ ka da hūini dii mei.

- *Bige-i cieŋ hūmma famma-i dumaŋo-na, a ne da ma hel terduŋgu'i nuɔ-i baa kɔlaamba maŋ baŋ migāaŋ-ba ba maama-i?*

➤ Kɔleŋo maŋ saa migāaŋ fafamma, u hūmma-i baa kaŋg-hūmma-i duganni dii-mei. Hama-i nuɔ-i? Diiloŋ duɔ dāa, hūmma būŋ hūini-i ni sīnni-na hiere a naara duganni maŋ hāa-yeŋ jarma-i a ka dii-ni dii kaŋgu-na. Kɔleŋo maŋ ba saa migāaŋ u nuŋgu-i fafamma, da ba ta ba hu hūmma-i yuɔ, mamaŋ kūɔŋaŋ, ma ta ma būŋ dugaŋgu maŋ u nuŋgu-na ma dii-ku yuɔ. Mafaŋ da ma cor, hūmmaŋ-būnaŋga da ka saa suuye fafamma, fafalmu-i

baa sīamba-i a naara bisālmba gbāa dii duganni hūmma famma-na.

2) Hūmbabalamman̄ ceṅ guoyuō man̄, yaan̄ i bel i fere yuō.

Fiefie-i-na, i hieroṅo-i i suyaa wuō hūṅ da ma nōgōl, bīm̄baliemba man̄ hān̄ nuōmba-i jarma-i ba waa-mei. Bīm̄balien̄ daaba-i, banamba dii ṅ gbāa da-ba baa ṅ yifien̄a- i. Ba yaa ṅaa kilkilbaa-ba-i, baa jīamba-i. ṅga banamba dii, ṅ sie gbāa da-ba baa ṅ yifieḡbāṅgbālēin̄a-i. Bīm̄baliemba famba yaa juōṅ baa jarma-i. Jarṅ daama-i, kunie ma gbāa waa kusūjarma. Da ṅ da ba juō ce moloṅo kusūṅgu ta ku jan̄-yo, kufan̄gu huōṅgu-na, ba daa muṅtīenam̄mu kutien̄o purru-na. Fuō temma-i duō caara hīen̄gu-na bomborma-na, u saa caara dii hēcaarafuoṅ-nu, diilon̄ duō dāa, hūmma būṅ, uṅ caaraaya bīm̄baliemba man̄ a ka dii-ba kaan̄gu-na, kunie ba būṅ ka suur kōlaamba man̄ ba nunni saa migāan̄. Umaṅ duō bi nyōṅ hūmma famma-i, ṅ da u nyōṅ baa-ba. Ba tiraa k̄a ka tīena fuō bi purru-na a ce fuō tiraa tuō jan̄. Da ku saa waa kusūjarma, ku gbāa waa fīntuoyo, da ma'i si tētēin̄o; ku gbāa bi waa suolobabalaṅo. Ku huōṅgu jo baa balaan̄gu.

Jarma man̄ minaan̄ nuōmba gbeini-i, baa ban̄ bīṅ mamanan̄ nansōrma-na "kolera", i bi bie mafamma-i i-naa nuō.

Da ba fie'a ba saa wan̄-ma baa-ye, fiefie-i-na, i hieroṅo-i i suyaa hūmbabalamman̄ hāṅ-yeṅ jarma man̄, aa tiraa suō wuō jarma famma jo baa balaan̄gu. Kufan̄gu huōṅgu-na, i saaya i suō in̄ ka ce dumaa jarṅ daama sīnni baa hi-ye bel-e. I ka ne ku maama-i baa i-naa jōṅkōnaamba man̄ juōṅ.

Niṅ dāanya kuman̄:

Hūmbabalamma ce jarma.

2 Jõhkõeņo

Hūnfafamma da nie?

- *I ciera hūmbabalamma ce i tie jaņ. I ka ce nie a tie da hūnfafamma-i?*

1) Kõleņ-hūmma-i hūnfafamma, hīema sieņ-ma; ma gbāa nyõņ.

Da na migāaņ kõleņo maņ a ma u nuņģu-i duganni sa gbāa suur-yuõ. Kõleņ duõ migāaņ fafamma, u hūmma fa. Hūnfafamma'i juõņ kõlembaa-ba-na hiere. I ka pigāaņ baņ migāaņ kõleņo nuņģu-i dumaa huõņ-nu.

2) Ku saa saaya i tie nyõņ hūmma sīnni-i hiere.

A ne da nuõmba-i hiere ba sie gbāa ta ba da kõleņfafaamba hūmma-i ba nyõņ.

- ♦ Da ku waa ifelle
- ♦ sisõ da ņ kã hīeņ-nu
- ♦ da ma'i si kõleņo maņ nuņģu-i saa migāaņ

- *Die hu hūmma famma-i i hīnu i ce bige-i?*

➤ I hīnu i nyõņ-ma dumaa i sa seņ-ma. I hã i fere jarma-i dumaaņo-na. A ne da i gbāa ce ma bir hūnfafamma.

3) I ka ne baņ hiel duganni-i dumaa hūmma-na.

Dugaaņģu hielma-i hūmma-na kuu dii sõmma bõi.

ņ gbāa jīna bituõņģu, da ma'i si soņo aa haa kompaņģa maņ dugaaņģu si ka nuņģu-na. Da ņ ce mafamma-i, ņ ta ņ dii hūmma-i tēņtēņ kompaņģa-na ma ta ma seņ ma suur niņ tieraaaya baa kumaņ; ņ ka da duganni tieraaaya kompaņģa-na aa hūmma seņ suur niņ tieraaaya baa kumaņ.

- *Hūmma maŋ baŋ sieŋ-ma baa kompaŋga-i, ma faa welewele wei?*

➤ Ma saa gbāa fa. Hūŋ da ma seŋ baa kompaŋga-i, duganni sa yiera hiere kompaŋga-na, a ce dumaŋo-na, ni sa tī hiere hūmma-na. Ŋga die seŋ hūmma-i dumaŋo-na, ma cie jarma namma yie; mamaŋ ŋaa tātāalmba-i. Kufaŋgu huɔŋgu-na, da kuɔ i sie gbāa ce cemma namma, i yaŋ aa i tie seŋ-ma baa kompammu-i; kufaŋgu fuɔ, nuɔmba-i hiere ba gbāa ce-ku. Bamaŋ kuu dii ba nagāŋ-na, bafamba gbāa sāa nansɔrbaa baŋ seŋ baa nimaŋ temma-i.

Hūŋ-nyɔmma-i, i gbāa bi puul-ma aa har-ma jīna ma fē; da ma fē, i yaŋ-ma maŋ suuye dumaa aa i sagalla-mei i hāi, da ma'i si i siei temma fafalmu suur-mei. Hūmma famma temma faa, na ta na hā bisāalmba-i baa-ma. Die tie taara hīhīlma-i, ku saaya i tie nyɔŋ hūnfafamma.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Yaŋ i tie seŋ hūŋ-nyɔmma-i.

3 Jɔŋkɔŋo

Baŋ migāaŋ kɔleŋo-i dumaa

1) Kɔleŋo maŋ saa migāaŋ, u hūmma sa fa.

- *I kɔlaamba hūmma faa hɔnni-na hiere wei?*

➤ Hɔnni bɔi dii i kɔlaamba hūmma sa fa. Hama-i nuɔ-i? Kɔleŋo maŋ da ba saa migāaŋ u nuŋgu-i, hūmma da ma kūnna u caaŋgu-na ma būŋ duganni-i dii-yuɔ; da ma'i si, da ŋ jīna kɔleŋ-caŋga-i hīema-na aa ji tiraa bie-ka dii-ka kɔleŋo-na, duganni bi suur dumaŋo-na. Terieŋgu faŋgu-na, ŋ saaya ŋ hīŋ daagbalanto ta ŋ nuŋ caŋga-i. Mafamma da ma saa ce, fafalmu gbāa bie hūini-i a ka dii-ni kɔleŋo-na.

- *Kɔleŋo hūmma da ma saa fa, i gbāa nyɔŋ-ma wei?*

➤ Kɔlɛŋo-hũŋ da ma saa fa, ku saa saaya i nyɔŋ-ma; bĩmbaliemba huɔŋ-mɛi bɔi.

2) I ka ne baŋ migãaŋ kɔlɛŋo-i dumaa a suɔ-ku

• *I gbãa ce bige-i a tie cie hũini baa ta ni suur kɔlɛŋo-na?*

➤ I gbãa ma kɔlɛŋo nuŋgu-i cĩilã-kuɔ; ŋ da ku cie kpɔkpɔtuɔŋgu-i, baa tãmpɛlɛiŋa-i , baa bĩmbaliemba-i a naara hũŋdugaaŋgu-i ni baa ta ni suur kɔlɛŋo-na.

• *Die ma kɔlɛŋo nuŋgu-i, weima tiẽ wei?*

➤ Ma saa tĩ. Da ŋ ma kɔlɛŋo nuŋgu- i yonŋ ŋ saa ce suuluo ta ŋ suuye-yuɔ, nyalle-i baa bĩmbĩŋni nanni gbãa ta ni par ni suur. Ku'i cie i saaya i ce suuluo yuɔ.

• *Aa da ŋ hu hũmma-i tĩ, ku saaya ŋ ce bige-i ŋ maacemma baa ce maacensɔsɔmma?*

➤ Da ŋ hu hũmma-i tĩ, ku saaya ŋ suuye kɔlɛŋo-i aa Niŋ hĩeŋ daagbalanto maŋ ta ŋ nuŋ kɔlɛŋ-caŋga-i, ŋ fiŋ iyoŋo-i da kpekpe ŋ nuŋ-yo kusuwɔŋ-nu'i. Da ŋ ce mafamma-i kɔlɛŋ-caŋga sa pitelle; ku yaa umaŋ duɔ jo duɔ ji hu baa-ka duganni sa suur kɔlɛŋo-na.

➤ Aa caaŋ da ba ta ba saar bĩmbĩnni-i, ba saaya ba ta ba kũnna hũndugaaŋgu ta ku maa baa kɔlɛŋo-i.

➤ Mafaŋ da ma cor, ku saa saaya i tie yaŋ bisãlmba-i baa bĩmbaamba ta ba fi fimma-i kɔlɛŋo caaŋgu-na.

• *Cicɛlmaŋ-kũŋ da ku par suur kɔlɛŋo-na, i saaya i ce bige-i?*

➤ Cicɛlmaŋ-kũŋ da ku par suur kɔlɛŋo-na, ku saaya i tĩnya-kuɔ a hiel-ku.

• *Aa die saa suɔ fuɔ?*

➤ Die saa suɔ, η da ku kuu hɔr dii kɔleŋo-na a bĩena hũmma-i; kufanɔu huɔŋgu-na, na saaya na bĩ dɔtɔrɔbaa-ba-i ba jo ji dii tĩiŋgu mei.

Yaan i tie migāan i kɔlaamba nunni-i, kufuo die nyɔŋ ba hũmma-i i sie jaŋ.

Niŋ dāanya kumaŋ :

Baba kā duɔ ka ma kɔleŋo nuŋgu-i.

4 Jĩŋkɔŋo

A ce perru-i η ferɛŋ nuɔ donɔduo ku faa

1) I suyaa kerre wuɔ perru cemman-huɔŋ da ku cor ku saa fa.

• *Kɔleŋ-caŋ da ka taal ka nuŋgu-na celle, ka nyemmaŋ-huɔŋgu yaa huɔŋgu fanɔgu-na; η da ka nyemma dɔlaa. Da ka saa nye huɔŋgu fanɔgu-na, ku huɔŋgu jo baa bige-i?*

➤ Yiiŋgu yiiŋgu, kumaŋgu-i naarayan ka taalnumma-na. Kufanɔu huɔŋgu-na, ka nyemma sa dɔl. Da η saa bi nye-ka, ka taalnu ka gbarnu.

Kɔleŋ-caŋga-i baa nelbilon-kũɔma-i kuuduɔŋgu yaa-i. Hama-i nuɔ-i?

Da η'a η si dii hinni, aa η saa donɔ perru cemma-i donduo, jar da ma ji cɔruɔnu-nie, ma perru cemma sa dɔl. Da η ce pataama-i baa jaryilemma-i, ma jo ma ce kpelle-maama.

2) Ba nyɔŋ koruɔŋ-yuɔŋgu-i baa ku hɔhɔlma.

Huɔŋgu nan-nu i sa suɔ i ferɛŋ belma, i ce pataama-i jarma jo ji suye-yie. Kumaŋgu die fie suɔ i ferɛŋ belma-i, jarma namma yagar bel-e. Manamma yaa ηaa bũŋkuolajarma-i. Ku saaya i ce bige-i huɔŋgu fanɔgu-na?

Ku saaya jarma suurmaṅ-huṅgu-na, i gbāana kā dɔtɔrɔcīṅgu-na i baa yaṅ ma cɔruɔnu-yiɛ. Die doṅ perru cemma-na doṅduo, ṅ da fafalmu bi daa-yiɛ hɔllɔ.

Niṅ dāanya kumaṅ:

Da ṅ 'a ṅ si dii hīnni, ṅ kā dɔtɔrɔcīṅgu-na donduo.

5 Jṅkṅeṅo

Baṅ tieraṅ hūnyɔmma-i dumaa

1) Ku saaya i suɔ kerre wuɔ hūnyɔmma gbāa nɔgṅl.

- *Fiɛfiɛ-i-na, i suyaa iṅ saaya i tiɛ ce kumaṅ i baa tiɛ jaṅ. Iṅ saaya i tiɛ ce kumaṅ duganni baa ta ni suur hūnyɔmma-na i taaraaya-kuɔ suɔ-ku. ṅga da ma karaanu-yiɛ i yaṅ būnaṅga-i i saa suuye-kei fuɔ, bige-i ka ce?*

➤ Die saa suuye hūmmaṅ-būnaṅga-i, sīaamba ka suur, nyalle ka suur, pānyalle gbāa bi suur baa haalmba baa tīelmba.

- *Muɔr da du suur dūṅgu-na fuɔ?*

➤ Muɔr da du suur, ba ka dii ba nunni-i būnaṅga-na a bīɛna hūmma-i.

- *Bige-i nɔgṅlāaṅ hūnfafamma-i tugu?*

➤ Bisālmba nammu da mu nɔgṅl, aa ba dii-mu hūmma-na būnaṅga-na, ṅ da hūmma nɔgṅlāa. A naara da ṅ dii bīṅkūnɔgṅlṅgu kaa hūmma-i, kufaṅgu bi tiraa ku nɔgṅl-ma...

2) Ku saaya i suɔ kerre wuɔ dugaṅ da ni suur hūnyɔmma-na, ma saa tiraa fa.

- *Dugaṅ da ni suur hūnfafamma-na, i gbāa tiraa nyɔṅ-ma wei?*

➤ Hūmma-i, da ku fiε'a maa naa waa welewele, dugaŋ da ni ji suur-mei, ku saa saaya i nyɔŋ-ma.

3) Ku saaya i suɔ iŋ ka tie ce dumaa i tiera hūmma-i fafamma.

Die bi yaŋ duganni suur hūnfafamma-na a nɔgɔl-ma, iŋ cie sireiŋa maŋ a die seŋ hūŋ daama da ma ce hūnfafamma, kuu dii ŋaa i cie maaceŋgbāŋgbālāmma.

- *Ku saaya i tie ce bige-i hūnyɔmma ta ma tiē welewele?*

➤ Hūnfafamma saaya ma ta ma suuye.

Kufaŋgu huɔŋgu-na, ku saaya i ce suulbaa tie suuye i hūmmaŋ-būnammu-i.

➤ Ku saaya i ne terieŋgu maŋ muɔru sa hi-ku fiefie a jīna i būnammu-i kusuɔŋ-nu'i.

Aa i baa yaŋ bisāimba ta ba puona baa hūmma-i. Mamaŋ dii cemba ma yaa kāaŋ dumaŋo-na.

Ku saaya i taara iŋ ka tie ce kumaŋ hūnyɔmma ta ma tiē welewele yinni maŋ joŋ a suɔ-ku.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Baa na yaŋ duganni suur hūnyɔmma-na.

Jɔŋkɔŋo 6

Tirma

Tirma yuŋgu yaa daaku:

Na bir na ne terni maŋ dii kpekpelle niini-i baa na-naa. Aa na ne naŋ suyaa ka hi kusuɔŋ-nu.

Nelma maŋ dii yuuma ma yaa daama:

- ♦ Hūmbabalamma ce jar hama-i baa hama-i?
- ♦ Naŋ nuɔ mamaŋ kalaŋ daayo-na, na kaa waŋ hama-i kuola-mei baa na caamba-i siɔ na bɔlbaa-ba-i, baa na bisāimba-i?
- ♦ Hai moloŋo-i waŋ hūmmaŋ-maama-i baa u cīiŋ-baamba-i?
- ♦ U cīiŋ-baamba daa hama-i waŋ?
- ♦ Hai yieraaya-mei wuɔ fuɔ tuɔ nyɔŋ hūŋfafamma yaa-i u sie tiraa tuɔ nyɔŋ hūnsɔsɔmma-i?
- ♦ Kutieŋo cie bige-i aa duɔ tuɔ da hūnfafamma-i hɔnni-na hiere u terieŋgu-na u nyɔŋ?

- ♦ I ka gbāa gbonu ce bige-i die gbāa migāaŋ kɔlaamba-i?

- ♦ Moloŋ duɔ tuɔ jaŋ, u saaya u doŋ perru cemma-i huɔŋ haku-i nuɔ-i?
- ♦ Na hɔlma-na, hai kāaŋ u ce perru-i u fereŋ nuɔ dɔtɔrɔcīiŋgu-na?

Jɔŋkɔeŋo 7

Bisāimba-i baa ba nyubaa-ba hīhīlmaŋ-kūŋgu-i

1) I saaya i suɔ i hieroŋo-na wuɔ kusūŋgu-i ponsaaŋ-kūŋgu si.

- *I suyaa hai moloŋo-i u bisānsīnni-na uu naa waa jeiŋo, aa uŋ juɔ vāa u gbuu sire ce da bāmbāale?*
- Ku nuɔmba si dii bɔi. Ku'i cie i saaya i tie ne i bisāimba hīhīlmaŋ-kūŋgu-i fafamma.
- *Biloŋo fiema saaya ma doŋ huɔŋ haku-i nuɔ-i?*

➤ Ma saaya ma donj u kusũj da ku yiera nyuŋo-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i.

• *Terienju faŋgu-na, ku saaya i donj tie ne bisālmba hihĩlmaŋ-kũŋgu-i huɔŋgu nie?*

➤ Kusũj da ku yiera nyuŋo-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, ku saaya i donj huɔŋgu faŋgu-i nuɔ-i tie ne biloŋo hihĩlmaŋ-kũŋgu-i.

2) Ku saaya i tie ne cakuŋtaamba yaan-naa yinni maŋ joŋ.

• *Cekusũntienjo saaya u ce bige-i?*

➤ U saaya u kã dɔtɔɔcĩŋgu-na a kar jarma naŋ yaan-naa.

➤ U saaya u tuɔ wuo niiwuofafanni.

➤ U saa saaya u tuɔ ce maaceŋkpekelma, aa u saaya u tuɔ migãaŋ u fere hɔnni-na hiere.

• *Ŋ cienjo kusũj da kuɔ bel-o, ŋ saaya ŋ ce bige-i?*

➤ Ŋ saaya ŋ kã baa-yo dɔtɔɔ cĩŋgu-na, u kusũŋgu baa ji muliẽŋ-yo.

• *Cienj duɔ bɔɔ tĩ, u saaya u tuɔ ce bige-i?*

➤ U saaya u tuɔ kã baa biloŋo-i dɔtɔɔcĩŋgu-na ba ta ba fi-yo, aa ta ba pigãaŋ nyuŋo-i baŋ bel biloŋo-i dumaa.

➤ Cehuonacienjo saaya u tuɔ wuo niiwuofafanni ku yaa u ka da nyɔlma. Aa u tuɔ migãaŋ u fere baa u biloŋo-i hiere.

➤ Ku saaya u tuɔ ceya biloŋo-i baa hũŋhɔlŋo baa kuɔŋaŋo. Ku saaya i waŋ ma yaanŋa-i baa cabĩncuɔmba-i wuo da ŋ ta ŋ kã ŋ nu dɔtɔɔcaamba wulaa ku'i faa, ba yaŋ bienyubaa-ba ta ba kã ba nu dɔtɔɔcaambaŋ waŋ mamaŋ.

Niŋ dãanya kumaŋ:

Yaan i tie kãyã kusũntaamba-i.

Jñkãeyo 8

Tigiima

1) I suyaa wuɔ nuɔmba sa tigiin ducɔnni hɔmmu-i fafamma.

- *Dumelle-i baa dũŋ-huɔŋga tigiima haa mulĩey hama-i yie?*

➤ Die ce i jĩna bĩmbĩnni-i a gbuo terni-i hiera, dũŋgu migãama ce nie aa ma sie mulĩey-ye? I waaŋ-ma cor yie, huĩŋ da ni waa kusuwɔŋ-nu, ku jo baa sĩamba bɔi...

2) Ku saaya i suɔ baŋ tigiin terieŋgu-i dumaa ku fa.

- *Die ma dufafaanŋu-i weima tiẽ wei?*

➤ Ma saa tĩ, dufafaanŋu mamma'i si ma diei yon, ku saaya i tie tigiin-ku fafamma.

➤ Bĩmbĩnni saaya ni waa baa ni munjĩnammu ni munjĩnammu: tetieŋa-i a deŋ, niiguonanni-i ni deŋ, nagaso-bĩmbĩnni-i ni deŋ, nyarkpãtãnni-i ni deŋ... Da ku waa juhĩedũŋgu, na jĩna jukalni-i ni deŋ, bitonni-i ni deŋ, yilemmu-i mu deŋ, hũmmaŋ-bũnaŋga-i ka deŋ, bɔeyã-i a deŋ, niini-i ni deŋ ni deŋ bitieŋa-na... Ku yaa da ŋ'a ŋ taara kumaŋ ŋ sie muliẽŋ. Da ŋ bie kumaŋ ce bĩŋkũŋgu, ku saaya ŋ bir jĩna-kuɔ ku muntermu-na.

➤ Niidiini-i ku saaya i taara kporuobaa tie dii-ni, ku yaa ni sie ta ni nɔgɔl donduo. Terieŋ da ku tigerre fafamma ku migãama sa ce. A ne da terieŋgu maŋ migãaŋ, hĩhĩlma dii kusuwɔŋ-nu'i.

Niŋ dãanya kumaŋ :

Yaan i tie tigiin i dumieŋ-hɔmmu-i.

Jñkõęno 9

Pāsaareŋ-maama-i

1) Ku saaya i suɔ iŋ saaya i tie saar i pānni-i dumaa.

- *Da ŋ ta ŋ ce maacemma a ji posol ŋ fere, sisɔ bisālāŋ duɔ tuɔ puona a ji posol u fere, ku saaya i saar pāŋ daaku-i nie?*

➤ Ku saaya ŋ haa hūmma, da maa puul ŋ har-ma ma fē aa ŋ saar-ku da welewele baa kuonaŋo igēna. I waŋ-ma cor yie hūmma maŋ puulii vaaya ma faa, bĩmbaliemba si dii-mei, hɔhɔlma kuɔ-ba hierē. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ dii tīŋgu-i aa ŋ suɔ ŋ ce nyarkpātāfafaŋgu ŋ vaaya-kuɔ. (Baŋ ceŋ nyarkpātānni-i dumaa ni ce nyarkpātāfafanni-i kuu si dii kpelle. Ku yaa daaku: ŋ saar-ni da welewele aa ŋ dii-ni hūmma-na ŋ puul-ni aa ŋ hiel-ni ŋ jāana-nie. Da ni kuol, ŋ tiera-nie fafamma ŋ jīna ŋ fereŋ nuɔ.) Da ŋ dii tīŋgu-i tī pāŋgu-na, ŋ ce nyarkpātānni, fanni yaa-i ŋ haa kuaŋgu pāŋgu-na aa ŋ vaaya-kuɔ baa kuaŋgu.

Ku'i cie i saaya i sāa tīnni nanni a jīna i fereŋ nuɔ cīŋgu-na. Ŋga ku saaya i tiera-nie terieŋgu maŋ bisālmba sa hi-ku. Nimaŋ saaya sāama ni yaa daani:

- ♦ kondo
- ♦ nyarkpātānni
- ♦ tīdāama (maŋ baŋ dii-kuŋ pānni-na) nivakini
- ♦ asipirini

Ku saaya i gbāŋ kpelle a ce kuaŋgu i fereŋ nuɔ aa jarma suɔ da ma hɔɔ. Die da fafalmu saa da, i yaŋ aa i kā baa-ku donduo dɔtɔɔcīŋgu-na.

Niŋ dāanya kuaŋ:

Yaŋ i tie saar i pānni-i fafamma.

10 Jõhkõeņo

Duõfũfamma

1) Na hieroņo-na na suyaa wuõ duõfũmmu dii ņaa perru; da ņ duõfũņ fafamma, cuo duõ kaal ņ kũõma waa da fiefie.

- *Bĩmbaaņ haba-i ciya-yeņ duõfũmmu-i?*

➤ Vãamba baa dũņgbaalmba a naara buoliemba'i ciya-yeņ duõfũmmu-i.

- *Bĩmbaaņ daaba-i, i ka ce nie a cie-ba ba baa suur i dũnni-na aa i tie da i duõfũņ yaafẽlleņ?*

➤ I ka da-ku komorre baa cĩnciel jõhkõeņo-na, terieņgu faņgu-na ba ciera wuõ migãama yaa juõņ baa hĩhĩlma-i. Mafamma-i ninsoņo. Die tie hĩnu i migãaņ i dũnniņ-hõmmu-i, bĩmbaaņ daaba sie gbãa suur-yie. ņga vãaņ-kũņgu dii ku deņ. Bafamba yuul ba wuõra ba bĩņ terni-na hiera. Ba suurma sa ce dũnni-na; a ne da bafamba domma balaņ yaņ buoliemba-i baa dũņgbaalmba-i.

- *Die i sa taara vãamba ta ba doņ-ye, ku saaya i tie ce bige-i?*

➤ Die i sa taara vãamba ta ba doņ-ye, ku saaya i tie hĩnu vãaņ-tĩņgu sãama-i, da ma'i si i taara sãņjie i vaa i muņgallammu-na aa i tie galla.

Niņ dãanya kumaņ:

Sãņjie duõ waa baa-ni, ņ ta ņ duõfũņ fafamma.

11 Jõhkõeņo

Nelle fafaangu-i

1) I hieroņo-na i saaya i suw wuw neduoleņ-baamba saaya ba ta ba kãyã ba-naa.

- *Big-e-i cie ba'a neduoleņ-baamba dii ņaa cĩduoņ-baamba?*

➤ Da na waa na dũņgu-na, umaņ duw saa ce u maacemma-i kuu dii ņaa u hilaa banamba huoņ-nu.

Nelle-na kuu bi dii dumei, bamaņ sa diyaaņ ba yaaņga ce ba maacemma-i, ku bi dii ņaa kutaamba bi hel nelleņ-nuamba huoņ-nu.

Moloņ duw waa na dumelle-na, aa nuamba-i hiere ba ta ba dii u nuņgu, na saaya na suw terieņgu faņgu-na wuw na dumelle yefafalle bĩ terni-na hiere. Kuuduwoņgu yaa baa moloņ duw waa na nelle-na, aa ba ta ba dii u nuņgu-i neleiņa naņa-na. Jor da di bi waa aa di maama ta ma dõnu nelle naņ taamba, ņ da na nelle yerre hilaa.

[Naņ fere-i ņ saaya ņ jõguoņ nelma namma a waņ tigãaņ-ba wuw nelle-i baa dumelle-i kuuduwoņgu yaa-i.]

2) Da ba haa-ye mamaņ nuw-i nelle-na baa na yaņ i cĩina-me-i.

- *Big-e-i cie dumientaamba waa dumieņa-na hiere, aa nellentaamba bi waa neleiņa-na hiere?*

- *Dumellentieņo-i baa nellentieņo-i, ba maacemma yaa hama-i?*

➤ Ba yaa karaanu ciiro-i. Nuamba maņ da ba gãņ, ba yaa cieņ gẽņgerw-i.

➤ Weiņ da ma da moloņo, ba yaa nieņ nuamba ka kãyã kutieņo-i.

➤ Weiņ da ma ce yaņga naņa, ba bĩ ba yaa-i ba kã.

- Kumaŋ da ku da dumelle-na, dumellentieŋo'i cala-kuŋ.
- U yaa pigāaŋ dumellen- nuɔmba-i baa baŋ saaya ba ce mamaŋ.

Da na waa dumelle-na, nuɔmba-i hiere baa dii baa ba nagāmmuŋ-niini. Ba hieroŋo-na ba tiera ba niini-i kuŋ dɔlaa-baŋ dumaa. A ce dumaŋo-na, dumellentieŋo sa ce weima-i hiere u da-u-diei.

- *Jāmalā-i-na, hai moloŋo-i weimantieŋo-i?*

➤ Gufernemaŋo yaa weimantieŋo-i. Gufernemaŋo yaa jāmalā u muɔrīeŋo-i baa u curiimba-i. Bafamba da ba waŋ mamaŋ, nuɔmba hieroŋo ce ma yaa-i. Dumellentieŋoŋ faŋ na maama-i dumaa, Gufernemaŋo bi fa na maama-i dumɛi. Gufernemaŋo siɛ gbāa tuɔ neya nagāmmuŋ-niini-i hiere. Jāmalā uŋ daa kumaŋ, fuɔ neya ku yaa-i. Huɔŋgu naŋgu dumellentieŋ uŋ piraŋ dumaa, Gufernemaŋo gbāa bi pira dumɛi. Ku'i cie i hieroŋo-na ku saaya i tie suɔ mamaŋ mie maama-i: i bisālmba kalaŋo maama-i, i hīhīlmaŋ-maama-i, baa kumaŋ ka gbāa kor-e āndapirre-na.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Yaaŋ i migāaŋ i nelle-i.

12 Jɔŋkɔeŋo

Tirma

Tirma yuŋgu yaa ku diei kūŋ daaku-i: ŋ ne-ku ŋ ne nuɔ baa ŋ hāalātaamba-i naŋ ka bel na-naa dumaa a da na gbāa ce nelle kā yaaŋ-na.

Nelma maŋ dii yuuma ma yaa daama:

- ♦ Hai moloŋo'i piiye bisālmba belmaŋ-kūŋgu-i baa u tiēnatieŋo-i?

- ♦ U tīenatieņo waan wuɔ niε?
- ♦ Namaaņo-na hai niεŋ u cieŋ yaan-naa yinni maŋ joŋ? Siso na daa hai moloņo-i bilaa u cieņo fafamma na cīnni-na?
- ♦ Cekusūntieņo-i baa bilontieņo-i ba saaya ba ta ba kā dɔtɔrɔcīiŋgu-na yuŋ haku-i nuɔ-i?
- ♦ Ba migāaŋ gɔŋgūwŋgu-i niε?
- ♦ Da ŋ pir hūini-i ŋ saaya ŋ ce-ni niε?

- ♦ Ba saar pāaŋgu-i niε ku fē hɔllɔ?
- ♦ Na hɔlma-na, hai moloņo'i sāa tīnni jīna u fereŋ nuɔ?
- ♦ Kutieņo sāa tīŋ hani-i temma-i?
- ♦ U jīena-niε hɔl hama-i nuɔ-i?
- ♦ Hai moloņo'i taa u ce perru-i u fereŋ nuɔ u saa ji gbāa u naa u kā dɔtɔrɔcīiŋ-nu?

- ♦ Hai moloņo'i duɔfāaŋ fafamma?
- ♦ Kutieņo cie bige-i tuɔ gbā u duɔfūŋ?

- ♦ Die nelle fa, ku saaya i tiε ce niε baa i-naa?
- ♦ Na hɔlma-na, ba haa hai weimaŋ yaan-naa nelle-na?
- ♦ Kutieņo ce-ma baa sireiņa wei?

13 Jɔŋkɔeņo

Dumellen-huɔya-hīhīlma-i

1) I hieroņo-na i suyaa wuɔ jar da ma suur dumelle-na ku saa fa.

- *Tēiēlŋ duɔ nyɔ moloņo-i, kutieņo gbāa tuɔ ce maacemma-i wei?*

➤ Kutieŋo sie gbāa tuɔ ce maacemma- i, tātāalmba nyuɔ-yo ce u sa gbāa wuɔ.

- *Da ku waa dumellentieŋo aa u sa gbā u tiraa u ce maacemma-i, hama-i ka da-yo baa u dumelleŋ-baamba-i?*

➤ Na suyaa wuɔ weima haraa-bei.

Tātāalmba bi hīnu ba nyɔ nuɔmba-i ifelle-i nuɔ-i, kutieŋ duɔ waa kūrāŋo, ŋ da ba hilaa aa yaŋ-yo. Duɔ saa cārā nuɔmba ka guona hā-yo, ma sie fa. Kufaŋgu bir maacemma-i hiere huoŋ-nu.

Tētēlŋ duɔ bel torgoceroŋo, sisɔNelleŋ-huɔya-maacenceroŋo, fuɔ molo da kāyā-yuɔ. Da ma'i si, ŋ da u maacemma birii huoŋ-nu. Tātāalmbaŋ mulieŋ-ye dumaa, jarma maŋ hūmbabalammaŋ juɔ baa-ma, ma bi mulieŋ-ye dumei. Kunie manamma balaŋ yaŋ mafamma-i hiere.

2) Da na waa dumelle-na, banamba sa jaŋ kpēkpē banamba bi ta ba jaŋ kpēkpē.

- *Da na waa dumelle-na, haba-i jaan kpēkpē?*

➤ Bamaŋ jaan farfar, ba yaa bisālmba baa cakuŋtaamba a naara jailiamba-i.

- *Bige-i cie baaduɔmba famba'i ta ba jaŋ kpēkpē?*

➤ Ba kūɔma saa fīl dei, ku'i cie.

- *Bige-i cie jarma ta ma hīnu ma bel bamaŋ kūɔma-i saa fīl dei?*

➤ Neliŋo kūɔma mal baa jarma-i, ŋ kūɔma da ma saa fīl, ŋ da jarma jīŋ-mei; ku' i cie banamba ta ba jaŋ fiefie. Ŋga ŋ kūɔŋ da ma fīl dei, jarma sa gbāa bel-ni fiefie.

- *Da ŋ waa baa ŋ bisālmba-i dūŋ huɔŋga-na, ku saaya ŋ ta ŋ ne-ba kuuduŋgu wei?*

➤ Ij saa saaya η ta η ne-ba kuuduɔŋgu. Banaŋ kũɔma saa fil dei, i saaya i tie kɔrsiŋ bafamba-i i yaŋ bamaŋ kũɔma-i filāa. Bamaŋ kũɔma-i saa fil dei, ba yaa bisālm̄ba-i baa cakusũŋtaamba-i a naara bamaŋ jaan sire felemma-i.

3) Yaan i ce kuuduɔŋgu aa i gbāŋ baa hũmbabalamman joŋ baa jarma man i hiel-ma.

I hieroŋo-na i suyaa wuɔ hĩhĩlma yaa yuŋgu. Kufanŋu terieŋgu-na, ku saaya i gbāŋ kpelle jarma baa bel-e; i saaya i bi gbāŋ kpelle a hiel hũmmaŋ joŋ baa jarma man i hɔlma-na.

➤ Die tie taara i ce Mafamma-i, ku saaya iŋ yeŋ tĩenam̄ma-na baa bamaŋ, i pigāaŋ-ba hũmbabalam̄ma guɔyuo-i. Ku saaya i piiye-me i baa babĩncuɔmba-i.

➤ Ku bi saaya i tie cie jaamba-i hũnfonna canni-na, ba baa ta ba caara hĩeŋ-nu, ba baa ta ba fi fimma ba baa bi ta ba ce hũmma terni fanni-na.

Nawalaamba-i, na yaŋ i tie ne-ba fafamma. Ku saaya i yaŋ i ciluɔ u fa; i nabaamba da aa ta ba ce.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Hĩhĩlma yaa yuŋgu.

14 Jõŋkõeŋo

Bilofafeiŋo-i

1) Bisālm̄ba fafaanŋu hella ba belma.

I hieroŋo-na iŋ wuɔraŋ, i suu baa bisālm̄ba bɔi. Banamba dii i dumieŋa-na, da ma'i si i cĩnni-na, sisɔ i neleŋa-na.

- *Bisālm̄ba dii kuuduɔŋgu hiere wei?*

➤ Ba si dii kuuduɔŋgu, ba nelnullle si dii diiduɔle, ba āncemma si dii maaduɔma, ba cēcēmungu bi si dii kuuduɔŋgu.

• *Bige-i cie ba ciluɔ waa u deŋ u deŋ dumaango-na?*

➤ Ba sa ne-ba neduɔma, ku'i cie ba ciluɔ waa u deŋ u deŋ.

2) Ba ne bisālāaŋo-i niɛ?

Da ŋ'a ŋ sa hīnu sireiŋa, ŋ sie gbāa bel bisālāaŋo-i fafamma. Ku saa saaya i yaŋ bisālāaŋo-i u fereŋ nuɔ kudɛi wuɔ u yaaŋga yuraanu u sa suɔ bīŋkūŋgu. Mafamma-i coima!

Ku saa bi saaya i tie huol bisālāaŋo yaaŋ-naa; kufaŋgu saa tiraa bi fa. Bisālāaŋo saa saaya u tuɔ kālā u bīncuɔmba-i u cor, u saa saaya u tuɔ nogolla ba hɔlma-na; ku yaa mamaŋ da ma waa u huɔŋga-na, ŋ da u daa holle waŋ-ma. U bīncɔiŋ nuɔŋo-i, ŋ saa b i saaya ŋ ta ŋ fuo ŋ huɔŋga-i yuɔ. Duɔ yuu-ni baa mamaŋ, da ŋ ta ŋ suɔ-ma, waŋ-ma baa-yo; baa ne-yo wuɔ bisālāaŋo. Uŋ cie dumaa suɔ-ma yuu-ni naŋ suyaa-ku wei? Duɔ ce mamaŋ da ma fa, gbeliɛŋ-yo; da ma saa fa, baa cier-o baa bi muo-yo. Yaŋ aa ŋ pigāaŋ-yo ma yaaŋga-i aa ŋ dii sireiŋa yuɔ. Muoru sa fa bisālāaŋo, cierma sa bi fa-yo. ŋga da ŋ yaŋ aa bel bisālāaŋo-i da yambaa a tagaaya pigāaŋ-yo, ŋ da ma suurii u tūnni-na. Bisālāaŋ duɔ suɔ wuɔ u maama dɔlɔnu-niɛ, u sa yagar ŋ nuŋgu-i. Da ŋ ta ŋ ce kumaŋ, ku saaya ŋ bī-yo u ji tuɔ ne niŋ ceŋ dumaa. Da ŋ suɔ wuɔ u gbāa suɔ kumaŋ cemma-i, ŋ hā u ce ŋ ne. Huɔŋgu naŋ-nu ŋ gbāa bi yaŋ-yo u fereŋ nuɔ u ce u yifiɛŋ-maama-i: da kuɔ dɔl-ɔŋ u gbāa kā ka puona, u gbāa kā ka dii halle, u gbāa kā ka jeŋ hūmma, u gbāa kā ka wuɔra hīɛŋ-nu...

Ku bi saaya ŋ ta ŋ kāyā-yuɔ u tuɔ taara u yifiɛŋ-niini-i . Nelle fafaaŋgu dii i bisālmba-i wulaa-i. Miɛ diɛ saa ji waa, ba'i ka waa i fuoŋgu-na. Bisālmba yaa gbāa ce ba bīncuɔmba yireiŋa gbuo, ba'i bi gbāa ce a du.

Baa na yaŋ i haar i yammu-i bei.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Yaanŋ i tie bel bisālm̄ba-i fafamma.

15 J̄ŋk̄eŋo

Beŋholleŋ-sebe yuŋgu-i

1) I hieroŋo-i i suyaa wuɔ ŋ sebeb̄baa-ba da ba yu ŋ sa nogolla.

- *Biŋe-i cie ba ji naa ba ta ba ce sebeb̄baa ba hā-ye i yunniŋ?*

➤ Iŋ juɔ tie wuɔra i maa fiefie-i-na, a naara iŋ juɔ tie dii i bisālm̄ba-i nakol-na, ku'i cie i yuntaamba ne da nelieŋo nelieŋo, sebe saaya u waa u yerreŋ; a waa ŋaa siertieŋo u tieŋo holma-na baa bamaŋ sa suyaa-yoŋ. Ku yaa i ka gbāa tie suɔ i-naa fafamma.

- *Beŋholleŋ-sebe fa hama-i?*

➤ Kuu dii ŋaa nelbilonŋ nuɔŋo-i ŋ yuŋ-sebeb̄baa-ba-i hiere, ba nyu yaa beŋholleŋ-sebe-i. Fuɔ duɔ u si dii baa-ni, ba sie gbāa dii-ni nakol-na. A ne da i suyaa nakol faŋ mamaŋ dūnya daayo-na.

➤ Beŋholleŋ-sebe duɔ u si baa-ni, ŋ sie gbāa ce ŋ yuŋ-sebe maŋ baŋ bīŋ-yoŋ nansorma-na wuɔ "Kardānte". A ne da "Kardānte" duɔ u si baa-ni, ba ta ba saa-ni baa bīmbaamba. Iŋ sie gbāa wuɔra k̄ā yargaa. Da ŋ fie fofuora ka hi nelle maŋ niŋ k̄āŋ die, ŋ huɔŋga sie hūu-ma ŋ ta ŋ wuɔra nellen-huɔŋga-na ŋ yundaanŋu-i. Hama-i nuɔ-i?

Da ŋ ka suu baa kp̄āŋkpanniŋtaamba-i aa ba yuu-ni ŋ yuŋ-sebe maama, da ŋ saa da-yo hā-ba, ŋ da ba bilaa-ni. Da ma'i si, weiŋ da ma ka da-ni, molo sie suɔ ŋ muŋhelmu aa gbāa k̄āyā-nie. A tiraa naara ŋ weima sie gbāa da yaanŋa Gufernemaŋ-terni-na hiere.

- *Beŋholleŋ-sebe saaya cem̄ma huɔŋ haku-i nuɔ-i?*

➤ Cieŋ duɔ bɔɔ yibiɛŋa maŋ nuɔ-i, ku saaya ŋ tĩnya ŋ ce biloŋo beŋholleŋ-sebe-i huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. Dumaŋo-na, ŋ da ku cie fẽu. Da ŋ yaŋ biloŋo ji v̄aa aa ŋ sire wuɔ naŋ ce u beŋholleŋ-sebe-i, ŋ ka bĩŋ terni bɔi-na, ŋ ka hiel gbeɛŋa maŋ ŋ saa naa saaya ŋ hiel-a, ŋ ka taara nuɔmba a ce-ba siertaamba biloŋo hommaŋ-kũŋgu-na; a ce dumaŋo-na ku ce muliema ŋ wulaa, aa ŋ ka nanna ŋ maacemma-i yinni fanni-na aa da ŋ ne mafamma yaaŋ-naa.

• *Ba ce beŋholleŋ-sebebaa-ba-i hie-na?*

➤ Kuu dii baa ku terni ku terni. Terieŋgu naŋ-nu ba ce-ba kumadãŋo-cĩiŋ-nu (banamba bĩ-ku "birono"). Terieŋgu naŋ-nu ba ta ba ce-ba "mɛri" nuɔ. Neyieŋa naŋ-na, ba jĩena sebesuɔramba ta ba ce-ba.

Niŋ dãanya kumaŋ:

Da ŋ da biloŋo, ŋ saaya ŋ ce u beŋholleŋ-sebe-i.

16 Jĩŋkãeŋo

Baŋ dii bisãlmba-i dumaa hũmefafalle-na

1) Yaŋ ma ta ma tĩenu-yie i suɔ wuɔ bisãlmba weima-i hiere maa dii mie nammu'i nuɔ-i.

• *Bisãlãŋ duɔ cuo ba bel-o, ku senserre-i hai diele-i?*

➤ Senser daade-i, u bĩncuɔŋ diele a naara ba cĩiŋ-baamba.

• *Bisãlãŋ duɔ waa bisãnfafeiŋo, nuɔmba ta ba waŋ u yefafalle-i terni-na hiere, ba gbeliɛŋ hai moloŋo-i?*

➤ Ba gbeliɛŋ u bĩncuɔmba a naara baa ba cĩiŋ-baamba-i; ba sa gbeliɛŋ u bĩncuɔmba yoŋ, ba gbeliɛŋ ka cor baa ba cĩiŋ-baamba-i hiere.

Bĩncuɔmba ciera:

«Kuɔ cãaŋo naa tuɔ ne u nyu yoŋ, uŋ gbar gbaruŋgu maŋ, uu naa saa gbãa tuɔ gbar-ku.»

2) Yaan i jɔguɔŋ i ne iŋ ka ce dumaa die dii i bisãlmba-i hũmefafalle-na.

Biloŋo saaya dii u bisãnsĩnniŋ i doŋ tie pigãaŋ-yo hũmefafalle-i. Da ma'i si duɔ meŋ kumaŋ cemma-i huɔŋgu faŋgu-na, u bi tuɔ vãa baa ku yaa-i.

• *A ce bisãlãaŋo-i kpãncɔlgũɔ ku faa wei?*

➤ Da ŋ ta ŋ huol bisãlãaŋo yaan-naa, u saaya u suɔ niŋ huol u yaan-naa yuŋgu maŋ nuɔ-i, da ma'i si, Niŋ haa yaahuolo maŋ yuɔ yuŋgu si dii-yuɔ. I waan-ma cor yie bisãlãaŋ duɔ ce maacenfafamma-i ku saaya i gbeliɛŋ-yo, ku yaa-i sireiŋa ka da-yo. Kumaŋ dii kpelle, i saaya i ne dudubũɔle-i aa i yaŋ-de. Ku saaya i tie ce kufaŋgu-i i pigãaŋ i bisãlmba-i, ŋ ka da ba bi siire neya-yie ta ba ce ku temma.

Bĩncuɔmba waan ma yaa-i wuɔ: «Naa sa kã turuuŋ-nu aa yaŋ u biloŋo.» Banaŋ ba'a: «Cieroŋo ne u yaaya-wuoŋo kẽlle yaa aa tuɔ wuɔ.»

Die tie taara i bisãlmba ce nelfafaamba a ka hi ba kuliingu-i, ku saaya i dii nelfafamma ba tũnni-na a dii-ba hũmefafalleŋ.

Niŋ dãanya kumaŋ :

Bisãlãaŋo si nelduɔŋ-wuoŋo.

17 Jõhkõeņo

Baņ bellaņ hīefamma-i dumaa

1) I hieroņo-na i suyaa wuō hīema saara.

- *Diiloņ duō dāa bōi, hūmma maņ būōņ terni-na hiere, ma yaaņga dii nie?*

➤ Hūmma famma-i, manamma siel, manamma biil aa hīema waa-meī.

- *Diiloņ duō dāa, hūmma ta ma būņ hīema-i ma ta baa-ma. Ku huoņgu jo baa bige-i?*

➤ Ku huoņgu-na, hīenfamma maņ naa waa, hūmma būōņ-ma ta baa-ma aa yaņ hīesōsōmma. Dīmma sie tiraa gbāa sire terieņgu faņgu-na.

- *Na suō socuōni nanni, dīmmaņ taa ma sire nimaņ nuō-i fafamma, aa hūmma ji cuolnu-nie wei?*

[Yaņ hāalātaamba pigāaņ terni nanni hūmmaņ cuolaanu nimaņ.]

- *Iņ ka ce dumaa hūmma baa ta ma būņ hīema-i, die saa taara-kuō suō-ku, bige-i ka ta ku ce?*

➤ Belle belle, kunaņgu-i bi hilaņ hīenfamma-na. A ne da fiefie-i-na, hīemaņ-kūņgu dii kpelle, i sie gbāa tie da sofelenni i kū bieņaņ joņ. Sofeleņ da nie ni sa da, aa belle belle, kunaņgu ta ku hel niicuōni fafaaņgu-na, terieņgu faņgu-na, i maacemma bir baa ma huoņgu, aa kunaņgu bi ta ku hel dīmma damma-ma.

➤ Ku saaya i suō kumaņ gbāa cie hūmma baa cuolnu hīema-i.

➤ Kumaņ ciyaņ hūmma baa cuolnu hīema-i ku maacemma dii fēu.

➤ Die i kũ poeŋa-i, i kũ-ya i pannu-yei hũmmaŋ bũŋ ma kã dumaa. Mafamma saaya ma ta ma tĩenu-yie hõnni maŋ joŋ. Die ce dumaŋo-na, kuu dii ŋaa i karaa hũmma yaaŋ-naa. Ŋ da diiloŋ duo dãa, hĩema nyõŋ hũmma-i a ye. Diiloŋ duo fie yiera yinni hã i u saa dãa, hĩhĩlma waa yogo suoŋgu-na, dĩmma sa põtɔr. A tiraa naara hũmma sie gbãa bũŋ hĩenfafamma-i ta baa-ma.

➤ Kũlle-i, baa duuluo-i, baa hĩeforre-i a naara puuruo-i ku saaya i tie ce-ni niŋ saaya ni ce dumaa. I ne hũmmaŋ bũŋ ma kã dumaa aa i kũ poeŋa-i i pannu-yei. Ku saaya i tie dii hũõŋgu sonni-na, hũõŋgu migãaŋ hĩema-i fafamma. I gbãa kar terieŋgu naŋgu suoŋgu-na a yaŋ ku cõnu bieŋa bõi. ŋ da hĩeŋgu paa terieŋgu faŋgu-na hiere ta ku cie hũmma sa da ta baa hĩenfafamma-i.

I gbãa bi kũ doeŋa a kar hũmma yaaŋ-naa. Die kũ doeŋa-i tĩ, i duu hĩeŋgu i nyaanu a kõtõnni-i. Da ku dõl-eŋ i sũ-ku, ku yaa ŋ ka da doeŋa yieraaya baa fõŋgũo. Die da i sie gbãa kũ doeŋa-i a kar hũmma yaaŋ-naa terni-na hiere, i yaŋ aa i juur hĩeŋgu i ji sũ; kufaŋgu bi bella hĩema-i fafamma.

Niŋ dãanya kumaŋ :

Baa na yaŋ hũmma cuolnu hĩema-i.

18 Jõŋkõeŋo

Tibisũlle

1) I hieroŋo-na i suyaa wuo tibinni fa weima bõi.

Da ŋ ta ŋ par dĩmma-i inaŋgũo-i-na yinni maŋ joŋ, ma si kunaŋgu-i hilaŋ-meŋ ke? Aa da ŋ'a ŋ sa dii bĩŋkũŋgu, mamaŋ dii ma hoŋ wei?

Yiŋgu dii baa yiŋgu, mamaŋ dii ma ka tĩ aa yaŋ inaŋgũo-i gbãŋgbãŋ. Bĩmbinni maŋ dii dũnya-i-na, nii bi dii dumeŋ,

nelbiliemba inangɔ̄buɔ yaa dũnya-i. Yinni maŋ joŋ die tie hiel kunangɔ̄ dũnya-i-na aa ma sa cẽ-yie yinduɔŋgu i cira i ka dii bĩnkũŋgu, yiingɔ̄ dii baa yiingɔ̄, u ka tiẽ gbãŋgbãŋ dɛ! Die tie hur tibinni-i aa i sa sũ. Ninanni ni fonni-na, yiingɔ̄ dii baa yiingɔ̄ i ka taara-nie die fa i maama-i i sie da.

- *Tibinni fa hama-i?*

- Ni ce denni (i ka da kufangɔ̄-i yaangɔ̄-na).
- Ni ce munsũlmu.
- Ni maŋ bieŋa ni hã-ye.
- I ce perru baa-ni.
- Ni jo baa diiloŋo.
- Ni bella hĩema sa da ta...

Tibinni-i daluɔ. I bĩncuɔmbaŋ siire kuɔ baa naa dii tibinniŋ-sonni, nyungo daayo-na i jãmalã na fa cor daaku-i. Mulĩema na saa waa dumandɛ-i-na; aa diiloŋo na tuɔ dãa u gbarnu.

I tobaa-ba saa ta ba sũ tibinni ninseŋo, ŋga yinduɔŋgu ba saa ji taara tibiingɔ̄ nangɔ̄ da ba fa ba maama-i a naa dede. Die i ne huɔŋgu faŋgu-na, tibinni maacemma saa naa maara dumaa a naara nuɔmba saa naa ciinu saa baa fiefie ku nuɔmba-i. Aa ba taa ba yaŋ tibibieŋa ta a pa a fere. Ba saa ta ba caa hiẽŋgu-i dumaa fiefie; aa muɔru saa naa bi ciinu saa baa fiefie ku duulu-i.

Die i niya bafamba-i nyungo-i-na, mie i ciinu aa tibinni maacemma tiraa ciinu i wulaa. Die saa tie sũ tibinni aa cira ni ta ni pa ni fere, ni sie ciinu donduo, aa nimaŋ dii ni sie gbẽ.

Mafaŋ da ma cor, dãaŋ da muɔ saa caa tibiyieŋa-i ŋ ka da muɔru wuyaa-ya.

2) I hieroŋo-na i suyaa wuɔ i saaya i sũ tibinni-i.

Die saa ce bĩnkũŋgu nyungo-i-na, kunangɔ̄'i bi hilaŋ tibinni-na, huɔŋgu naŋ da ku ji cira ku hi, tibiingɔ̄ sie waa, i huɔŋ-

baamba kaa sire a da hīema-i gbāṅgbāṅ. Bafambaṅ kaa haa cālmuo maṅ miēṅo-na, u ka cēr mie iṅ haa umaṅ i bīncuamba-na.

• *I ka gbāa ce bige-i tibinni baa gbuo?*

➤ Ku saaya i tie ne tibiyeṅa-i fafamma, tibiṅgu saa bɔ. Kufanṅu huṅgu-na, ku saaya i ne hēcaale-i aa i yaṅ-de, aa i piye tūnu i tiēnataamba-i hēcaaleṅ ceṅ guṅyuo maṅ.

➤ Ku saa bi saaya i tie nanna muṅru ta dii wuṅra di yuṅ-nu. I saaya i ce gbelebaa tie dii-du. Dumaṅo-na, ṅ da tibinni da ni fere ni cē.

Die fie ce mafamma-i ma saa tī. I saaya i tie sū tibinni-i i naara. I gbāa tie sū i yerreṅ-niini, i gbāa bi da i-naa sū forobaṅ-niini.

Tibinni-i daluo. Ku saaya i gbāṅ kpelle tie ne-ni fafamma, aa na baa yaṅ i tie bōṅṅ-ni.

Niṅ dāanya kumaṅ:

Yaṅ i tie jṅguṅ tibiṅille maama-i.

19 Jṅkṅṅo

Tirma

[Da na hi tirmaṅ-terieṅgu-i, ṅ bel-ba da yambaa ṅ ta ṅ yuu-ba baa naṅ daa nimaṅ cor.]

Nelma maṅ dii yuuma ma yaa daama:

- ♦ Jarma sa dɔl haba-i belma na dumieṅa-na sisɔ na cīnni-na?
- ♦ Ku saaya i tie ne i gṅguṅ-nuamba-i kuuduṅgu wei?
- ♦ Hūmbabalammaṅ joṅ baa jarma maṅ, i ka ce nie gbāa hielma?
- ♦ Bisālāṅo saaya baa kperkeruṅgu wei?

- ♦ U saaya ba ta ba tuɔnu-yuɔ wei?
- ♦ U saaya u tuɔ hĩrã u bĩncuɔmba-i wei?
- ♦ Hama-i nuɔ-i?
- ♦ Ba piiye baa bisãlãaŋo-i nie ma suur u tunni-na?

- ♦ Bisãlãaŋ duɔ ce kumaŋ faa, ba saaya ba gbelieŋ-yo wei?
- ♦ Aa duɔ ce kumaŋ balaŋ fuɔ, ba saaya ba ce-yo nie?
- ♦ Bisãlãaŋ duɔ ce ãncenemma-i, hai yuŋ-maama-i? Ma hilaaya hai?
- ♦ Da ŋ'a ŋ pigãaŋ bisãlãaŋo-i hũmefafalle-i, ku saaya ŋ donŋ huɔŋgu nie?
- ♦ I saaya i tie ce ciluɔ hayo-i i pigãaŋ i bisãlmba-i?

- ♦ Beŋholleŋ-sebe duɔ u si baa-ni, nogolluɔ hayo-i gbãa da-ni?

- ♦ Bige-i cieŋ hĩema ta ma saara donduo? –Hiẽŋ da ma saara ku jo baa bige-i?
- ♦ I gbãa bella hĩenfafamma-i nie hũmma baa bũŋ-ma ta baa-ma?
- ♦ Ku saaya i tie ce bige-i i kãyã hĩema-i dĩmma ta ma fa?

- ♦ Bige-i cie ba'a i tie sũ tibinni-i?
- ♦ Tibinni fa hama-i ni hã-ye?
- ♦ Die tie yaŋ muɔru ta du wuɔra du yuŋ-nu, ku huɔŋgu jo baa bige-i?

1-00 (20) Jñkõεηο

Nelle maacemma-i i hieroη-maama

1) Da na ta na nunu na-naa nelle-na ku'i faa.

Nuωη da ba ciinu dumelle-na, η da ku maacemma cie fεu. Banamba ta ba bũl yerru-i, banamba ta ba bie kpāηkparabaa-ba-i aa banamba ta ba ma. Kufanηu bi kāyā banamba suω kunaη cemma dumelle-na. Da na fulnu nelduωηο baa macemma namma dũη-maacemma-na, dũηgu dũηgu u yaa-i, kutieηo jo u ce kāalũω. Ũga die dii i nammu-i hiere maacemma-na, η da dũηgu maa donduo aa tiraa ma fa. I hieroηo-na die bi ce i munsaanummu-i nelle migāama-na, η da di faa aa ta di kā yamma donduo.

2) I saaya i tie kāyā i-naa.

- *Nuωmba-i hiere da ba ta ba ce ba maacemma-i aa ba sa ne banambaη ceη duma, kufanηu jo baa bige-i?*

➤ Dumaanηo-na, maacemma sa fa. Yer da dii saa yor, kpāηkparabaa-ba ka yor; da ma'i si maacemma namma sie ce ma yaanηa.

- *Ku yunηu yaa wuω nie?*

➤ Ku yunηu yaa wuω nuωmba-i hiere nelle-na ba saaya ba ce kuuduωηgu aa gbonu ta ba ce nelle maacemma-i baa ba-naa. Maacemma maη da ma waa, na nunu na-naa a ce-ma. .I saaya i gbāη kpelle a tie dii i bisāimba-i nakol-na aa i baa haar i yammu-i ba maacemma-na aa i baa bi tie naa biento ba babĩmuω-i-na. .Aa i hieroηo-na, ku saaya i tie kā i ce perru-i i fereη nuω dōtōrcĩiη-nu i tĩnya jarma-i.

Kusũη da ku waa cieηo maη nuω-i, u saaya u tuω kā ba ta ba ne-yo dōtōrcĩiηgu-na. Duω bi ji bōrō, u cor u tuω kā baa biloηo-i ba ta ba fi-yo.

➤ Umanj dii kũlle yaanga-na, ku saaya i tie nu u nunju-i aa caamba ta ba nu dɔtɔɔcaamba bi nunni-i; aa i baa tie bir babĩmbaa-ba-na.

➤ Benholleŋ-sebe duɔ u si baa nuɔ nimanj, ku saaya ŋ kã kombibaa-ba manj ciŋ-ban, ba maacemmanj-terienju-na ba ka ce-yo hã-ni. Halle baa na bisãlmba baamba-i hiere.

Nuɔŋ da ba nunu ba-naa, aa bel ba-naa ta ba ce maacemma-i, ŋ da ba maacemma daa yaanga. Ku'i ciŋ nelle ta di kã yamma.

➤ I dũŋhuɔya-maamanj yeŋ kpelle i hommu-na dumaa, nelle maama bi saaya ma waa kpelle i hɔmmu-na dumei.

Ban bĩŋ terienju manj nansɔrma-na "S.M.I" ba ne bienyubaa-ba-i baa bisãlmba-i kusuwɔŋ-nu'i.

Niŋ dãanya kumanj:

Yaan i tie jɔguɔŋ i nelle maacemma maama-i.

1-01 (21) Jɔŋkɔŋeŋo

Muliema dii dũcenienu migãama-na

• *I dũnni haa mulienj hama-i yie?*

➤ Belle belle, diilonj duɔ tuɔ dãa, u tuɔ suur banan dũnniŋ aa tuɔ wowuora banan dũŋkɔrni; a ce huɔŋgu huɔŋgu, ba ta ba huo ba dũnni-i, banamba ta ba nanj dũŋkɔrni-i, banamba doluo-manj ma dũfelienu. Juhiedũŋ da kuɔ ku si baa ciŋeŋo manj, diilonj duɔ tuɔ dãa dei-na, u kã ka tuɔ hie dũcɔŋ-nu.

2) Dũcenienu gbãa migãan fa wei?

• *Nelienj nuɔ ŋ gbãa ce bige-i maacemma ce fiefie ŋ wulaa?*

➤ Die tie taara maacemma ce fiefie i wulaa, ku saaya i tiena igēna tagaaya ne dũŋgu mamma-i baa ku migãamanj ka yu dumaa aa

suo die ma-ku. Ku saaya i ne nuɔmbaŋ ceŋ duma ba ma dūfafaanni-i aa ni ta ni cɔ.

3) I hieroŋo-na ku saaya i tie gbã i tigiin i dumieŋa-i fafamma.

Aa i suo die doŋ dūŋgu mamma-i, mamaŋ saaya ma waa i hɔmmu-na ma yaa daama: . Dumellen-yaanŋa saa saaya ka ce wullu. Dūŋgu saaya ku waa bɔi na baa ta na nogolla-kuɔ.

- Ku saaya i bi ma kuaŋgu a ce-ku juhiedūŋgu baa dūtieraŋgu.
 - ◆ I saa saaya i ce fontalma-i baa dumieŋ-yammu-i wuwullu.
 - ◆ Ku saaya i jã deifeŋeina aa i hure nyeiŋ-tiŋgu yei aa i suo i huo-ku baa-ya.

- *Die tie taara dūŋgu cɔ, ku saaya i ma-ku baa bige-i?*

- Die tie taara dūŋgu cɔ, ku saaya i ma-ku baa kpāŋkparafafaamba aa tiel-ku baa yefafallu.

- *Ba da kpāŋkparafafaamba-i nie?*

- Kpāŋkparabaa-ba namba dii da ba'a ba muo-ba, ba guɔlnu yerru-i baa siimɔ aa muo-ba baa mansenjo; i gbãa sãa bafamba-i, ba faa. Ba sãamaŋ-gbein da'a a si baa-ye, mie fere-i i gbãa muo banamba baa yepāpāllu-i.

I hĩŋ tataaŋ-yerru-i aa i dii hĩema duɔ se-du. Die i muo kpāŋkparabaa-ba famba-i, i muo-ba munsūlmu-na aa i yaŋ ba ji kuol dii kusuɔŋ-nu'i. Kpāŋkparabaa-ba kuol donduo bāaŋgu'i nuɔ-i, ŋga bafamba sa gbãŋ saa baa bamaŋ kuolaa munsūlmu-na.

- I hieroŋo-na i suyaa wuɔ da ŋ'a ŋ ma dūŋgu-i ku saaya ŋ tiēna igēna tagaaya ne, aa suo sire vaa ŋ fere. Da ŋ kuola ŋ kēlle a ma dūfafaanŋu, ŋ da ŋ fiisaanŋ.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Yaanŋ i tie ma dufafanni.

1-02 (22) Jĩᅇkĩᅇᅇᅇ

Naatuᅇntieᅇo-i

1) Bĩncuᅇmba ciera wuᅇ tĩntĩncie sa ta. Mafamma-i ma yaᅇᅇga.

- *In siire ji hi baa nyuᅇᅇo, i daa hai moloᅇo-i siire yinduᅇᅇᅇᅇ a bi pĩᅇᅇ kĩ ka sĩa niimba ji dii naatuᅇᅇ-yufelle?*

➤ I saa nu-ma dede, i saa bi da-ma dede. Terieᅇᅇᅇᅇ fᅇᅇᅇᅇ-na ku saaya i suᅇ wuᅇ nelieᅇ duᅇ ce bĩᅇkũntieᅇᅇ, u saa da u bĩᅇkũntesĩnni-i hᅇduᅇᅇᅇ. U taaraaya-nie tĩntĩn a suᅇ duᅇ ji da-ni.

Nansᅇrbaa-ba waᅇᅇ ma yaa-i wuᅇ huruᅇᅇ ce u kĩamma-i tĩntĩn.

2) Ba bel weima-i nie ma da yaᅇᅇga?

➤ Da ᅇ'a ᅇ ce weima-i baa huol ᅇ huᅇᅇᅇᅇ-i baa-ma. Bamaᅇ cie ma temma cor naᅇ yaᅇᅇ-naa, yuu-ba ᅇ ne. Ba ciera wuᅇ yuutie sa pira. Kumaᅇ kpelle: ku saa saaya i tie fuo i hᅇmmu-i i-naa nuᅇ, i baa tie nenu i-naa, i baa tie bĩena i-naa maama. I waᅇᅇ-ma cor yie die waa tĩenammas-na, i yaᅇᅇ aa i bel i-naa fafamma i tie kĩaᅇ i-naa.

- *Bie-i cie ba sa huo dũᅇᅇᅇ-i aa suᅇ ma-ku?*

➤ Da ba ce mafamma-i, dũᅇᅇ da ku saa yorra, ku ka yure.

Kuuduᅇᅇᅇᅇ yaa-i; da ᅇ'a ᅇ ce weima-i, bie-ma maᅇ saaya ma bie kusuᅇᅇ-nu, baa suur ma holleᅇᅇ, ku sa cor. Da ᅇ fĩ ᅇ huᅇᅇᅇᅇ-i baa maacemma-i ᅇ sa mulieᅇᅇ.

Niᅇ dĩanya kumaᅇᅇ:

ᅇ dĩanya ᅇ yuᅇᅇᅇᅇ-i baa kũᅇnaᅇᅇ aa suᅇ ji sĩa niieᅇᅇ.

1-03 (23) Jĩṅkõṅṅo

Sāamũṅgu-i baa suorũṅgu-i

1) I hieroṅṅo-na i suyaa wuṅ dĩmma sullu bibirre.

Die tie taara i da gbeiṅa bõi ku saaya i naara kunanṅu i sonni-na.

- *Die ce mafamma-i ma tiẽ wei?*

➤ Ma saa tĩ. Die da dĩamma-i ku saaya i suor-ma sufafallũṅ. Kufanṅu terienṅu-na, ku saaya i suṅ kumaṅ cieṅ dĩamma sullu ta du bibirre.

- *Bige-i cieṅ dĩamma sullu ta du bibirre?*

➤ Bieṅaṅ joṅ, hõnniṅ cuu ni-naa dumaa, dĩamma sullu bi bibirre dumei.

➤ Diṅkarahuṅṅu-i dĩamma sullu dõl, ṅga a doṅ siremmaṅ-caanṅu-na, a ka hi diṅkarahuṅṅu nanṅu-i ba haa kunanṅu ma sullu-na. Dĩamma sullu dõl ma saanṅu-na yaṅ da ba hel baa-ma sanṅa-na. Ku'i cie na da dĩamma sullu dõl sagammu maṅ dii neyieṅa-na a yaṅ nebõmbõṅ ba muumu-na.

➤ Dĩamma sullu bi hella ma fafaanṅu. Dĩamma maṅ da ma fa, ma sullu kuola yaṅ mamaṅ saa gbãa fa.

- *Bige-i juṅ baa kufanṅu-i?*

➤ Na suyaa wuṅ nuṅmba bõi da ba ta ba nii biṅkũduṅṅu-na, ku tieṅo ka kuola ku sullu-i de!

Terienṅu fanṅu-na, sullu yuuremmaṅ-kũṅṅu bi hella sãatieṅo-i. Ku'i cie na da ifelle-na dĩamma sullu kuola. Ma saa ciinu huṅṅu fanṅu-na, a ne da nuṅmba-i hiere ba taara-mei. Ma sullu ce nie aa du sie kuola?

Kunie torgoceraamba sa sãa dïmma bci, nga ban sãa mamaŋ celle-maama-i, ba jïna-mei a ji suor-ma ifelleŋ. Huoŋgu faŋgu'i nuo-i ma da sullu.

Nuomba yifel da di saa hel biŋkũŋgu maŋ nuo-i, ku sa da sullu.

2) Ku saaya i suo iŋ saaya i tie suor dïmma-i sufafallu-na dumaa.

- *Dïmma saaya suorma huoŋ haku-i nuo-i a da sullu?*

➤ Ban taaraŋ-mei ba naa huoŋgu maŋ nuo-i, ma saaya suorma huoŋgu faŋgu'i nuo-i. Terieŋgu faŋgu-na, ku saaya die da dïmma-i i tiera-mei fafamma i jïna. Ma sul da du ji yuure, huoŋgu maŋ nuo-i, i suo i suor-ma.

Die tie taara i suor dïmma maŋ, ku saaya i migaaŋ-ma fafamma. Biŋkũfafaŋgu suor ku fere.

➤ Dïmmaŋ sãa fafamma kusuoŋ-nu, i saaya i tie suor-ma kusuoŋ-nu'i.

➤ Yaaŋ i bel i-naa baa i nagoŋguonaamba-i ku yaa i ka ciinu. Die ciinu, i gbãa taara mombiilo tie kã i suor i dïmma-i nebõmbõmbaa-ba-na. Ma yaa daaŋ sullu. Nansõrbaa-ba bï ku yaa-i "koperativu".

Niŋ dãanya kumaŋ:

Torguoŋgu hiel nelieŋo muliema-na.

1-04 (24) Jĩᅇkĩᅇᅇᅇ

Bilosĩelāᅇᅇ niiwuoniᅇ-kũᅇᅇᅇ-i

1) Da ba kar biloᅇᅇ-i nyolma-na felemma-i kumaᅇᅇ ciᅇᅇ ᅇollᅇ sa dᅇl-o, yaᅇᅇ i ne-ku baa i-naa.

• *Bilobisālāᅇᅇ mulĩᅇma doᅇᅇ huᅇᅇᅇ ᅇaku-i nuᅇ-i?*

➤ Bisālmba bᅇi dii, uᅇ huᅇᅇᅇ huᅇᅇᅇᅇ maᅇᅇ nuᅇ-i, a ka hi caamba niediei, u nemma dᅇl huᅇᅇᅇᅇ faᅇᅇᅇᅇ'i nuᅇ-i. Huᅇᅇᅇᅇ faᅇᅇᅇᅇ-na, u nyu nyolma jo bᅇmbᅇᅇᅇ aa ta ma dᅇl aa tiraa ta ma ye-yo.

➤ Caamba niediei da ba cor, nyuᅇᅇᅇ nyolma doᅇᅇᅇ ta ma fuye, aa biloᅇᅇᅇ tuᅇᅇ vāa u kā baa u yaᅇᅇᅇᅇ aa u niiwuoniᅇ-kũᅇᅇᅇᅇ bi ta ku maara ku kā; a ce dumaᅇᅇᅇ-na, u doᅇᅇᅇ tuᅇᅇ mulĩᅇᅇᅇ. A ne da u yaᅇᅇᅇᅇᅇ yuraanu u siᅇ gbāa wuo babĩncuᅇᅇᅇ-niiwuoni-i.

Hᅇnni bᅇi dii u sa siᅇ wuo-ni, ᅇᅇ da huᅇᅇᅇᅇᅇ faᅇᅇᅇᅇ-na u posol aa jarma sĩnni-i hiere ni ta ni bel-o.

2) I saaya, i suᅇ wuᅇ bilobisālāᅇᅇᅇ niiwuoni dii ni deᅇᅇ.

• *Weĩma maᅇᅇ daa-yeᅇᅇ, i gbāa ce bige-i a kar ma yaᅇᅇᅇ-naa ma baa ta ma da-ye?*

➤ Biloᅇᅇᅇ duᅇᅇ u sa gbāa wuo babĩncuᅇᅇᅇ-niiwuoni-i ku saa balaᅇᅇ, kufaᅇᅇᅇ huᅇᅇᅇᅇ-na, i yaᅇᅇ aa i tie ce fuᅇᅇ niiwuoni-i ni deᅇᅇᅇ. Juhuᅇᅇᅇᅇᅇ maᅇᅇ yerre kũᅇᅇᅇᅇ-i ku'i faa baa bilobisālāᅇᅇᅇᅇ-i. Na gbāa ce-ku baa jajũmmu, da ma'i si na ce-ku baa jijajũmmu, da ma'i si ku gbāa bi ce baa mahĩjũmmu-i.

Biloᅇᅇᅇ duᅇᅇ ji da caamba niehāi, niiwuoni nanni saaya ni ta ni naara juhuᅇᅇᅇᅇᅇ-i ni hā-yo. Ni yaa ᅇᅇaa: niiniᅇᅇ-fielu, kũᅇᅇᅇᅇᅇᅇ, tetejũmmu a naara cumiᅇᅇᅇᅇ... Ni yaa saaya ni ta ni dii juhuᅇᅇᅇᅇᅇ-na ni hā-yo.

Juhwɔŋgu faŋgu temma yaa cieŋ suoluo sa bel bisālm̄ba-i ; ku yaa bi cieŋ biloŋo sa yagar niwuoni-i. Die meŋ-yo baa niwuoni-i tēŋtēŋ dumaŋo-ŋa, a ka hi babĩncuŋ-niiwuoni-i, ŋ da u karaa u sa ce nyɔlma-na.

➤ Aa bienyubaa-ba saaya ba ta ba kã baa biemba-i ba ta ba fi-ba dii baŋ fiŋ biemba-i kusuŋ-nu. Kufaŋgu kar jarma bɔi yaaŋ-naa ma sa hi bisālm̄ba-i bel-ba. Aa ba hãalã baŋ bel bisālm̄ba- i dumaa fafamma , baa baŋ ceŋ juhwɔfafaŋgu-i dumaa a hã biloŋo-i.

Niŋ dãanya kumaŋ:

Bilosēneŋo belma dii nyuɔnyuɔ.

1-05 (25) Jɔŋkɔŋeŋo

Tirma

[Ŋ yuu-ba baa nelma maŋ nyegãaŋ cicaara-i-na, da ba saa suɔ kumaŋ ŋ pigãaŋ-ba baa-ku jeje. Baa bel hwɔguɔla wuɔ ba sa suɔ bĩŋkũŋgu; huwɔŋgu naŋ-nu ma gbãa hella pigãatieŋo yaa-i, kunie ma gbãa hella sɛbɛ yaa-i.]

Ŋ yuu-ba ŋ cira:

- ♦ Nuɔŋ da ba ciinu maacemma-na, ku faa wei? Hama-i nuɔ-i?
- ♦ Die tie taara nelle ta di kã yamma, ku saaya i ce bige-i?
- ♦ Ku saaya i tie ce perru-i i fereŋ nuɔ hie?

- ♦ Ducɔlaaŋgu haa mulieŋ hama-i ku tieŋo-na?
- ♦ Ŋ gbãa haa ŋ naŋga ducɔlaaŋgu-na wei?
- ♦ Die i sa taara i tie ce dũŋ-maacemma-i bierŋaŋ joŋ, i saaya i ce bige-i?

- ♦ Ba ma dūngu-i niε ba cira ku faa?
- ♦ Ba guɔl yerru-i baa bige-i du ce yefafallu?

- ♦ Dīm̄ma saaya suorma huɔŋgu niε a da sullu?
- ♦ Dīŋ hama-i temma-i daaŋ sullu?
- ♦ Bige-i ciε dīm̄ma sullu ta du kuola ifelle-na?
- ♦ Dīm̄ma sāa hie-na fafamma?
- ♦ I ka ce niε tiε gbā i kā baa i dīm̄ma-i sagabɔmbɔmbaa-ba-na?

- ♦ Bilobisālāŋo ne fafamma huɔŋ haku-i nuɔ-i?
- ♦ Bige-i ciε u nemma ta ma dɔl huɔŋgu faŋgu-na?
- ♦ Bisālmba boi dii duɔ ji cor caamba niediei u yaŋ aa tuo posol, bige-i juɔŋ baa kufaŋgu-i ?
- ♦ Bilɔŋ duɔ u sa gbā u wuo babīncuɔŋ-niiwuoni-i, ku saaya i ce bige-i? -Bilobisālāŋo saaya baa niiwuɔŋ hani-i temma-i?

1-06 (26) Jɔŋkɔŋo

Niiwuofafanni

1) Niiwuoniŋ faŋ kumaŋ i kūɔma-na yaŋ i ne-ku baa i-naa.

- *Niiwuoni fa hama-i i kūɔma-na?*
- I wuo niiwuoni yaa i ba. Iŋ huɔŋ i saa nu-ma dede wuo melŋ daayo sa wuo bīŋkūŋgu aa bi waa cicēlma! Coima! Bīncuɔmba-i baa bisālmba-i ba weima-i hiere ma dii niiwuoni-i nuɔ-i.

2) Ku saaya i tie suo niiwuoni-i i bɔrɔ nie. Neliɛŋo saaya baa niiwuoniŋ-sĩnni siei.

Dĩelā-niini yaa:

Niiwuoni maŋ ciɛŋ neliɛŋo da barguo a gbāa tuo wuo aa tuo ce maacemma-i aa bi tuo gbā u fiisa. Ni yireiŋa yaa daaya: Dĩmma-na: Jaaŋa, jijaŋa, parkūɔ, mahĩiŋo, fūma, dāmiɛŋgu, ciceiŋa... A naara mɔhuɔŋgu, cĩniŋgbaaŋgu, masakūŋo, maŋgāni, kpāmitier...

Nammaŋ-niini-na: Kaakoɛŋ-namma, benamma, naara, jijanamma, baa kondo-namma...

Hāalĩŋ-niini yaa:

Niiwuoni maŋ ciɛŋ ŋ kūɔma ce da motomoto aa ce ŋ tamma fa aa tiraa ce ŋ kogonni waa da kpekpele; aa ta ni ce bisālmba ta ba kar donduo. Ni yireiŋa yaa daaya: Kūɔma, naanyɔlma, cumieŋa, teteraamba, tiriimba, cuoru, ciceiŋa, kaakoɛŋo, duɔmilūɔ, baa dāmiɛŋgu...

Sieliŋ-niini yaa:

Niiwuoni maŋ kāayāŋ i kūɔma-i ma ta ma yar jarma-i aa ce nelma ta ma suur fiefie i yuŋni-na. Ni yireiŋa yaa daaya: Niiniŋ-fielu-na: Caapuulunŋu, masakūfielu, dāmparaaŋgu, salaati, suu, martĩeŋo, tɔruɔŋgu, baa sɔrhiɛŋgu...

Tibibieŋa-na: Maŋgoro, gbuyaake, musɛiŋa, kpaayieŋa, baranda, fɛmma, melɔŋo, mananjieŋo, baa namburuo...

Niiyiini-na: Karɔti, yapaŋo, lai, dugbuɔ, tamansi, fiiluo a naara tereiŋa...

Niiwuoni maŋ iŋ tagaaya-nie terni siei niin daani-na, sɔmma diei-kūŋ da ku naa i niiwuoni-na ŋ da i jaan. Niiwuosiŋ daani-i ni siei-na, nii dii baa ni deŋ ni deŋ maacemma i kūɔma-na. Kumaŋ dii kūɔma-na, ku si dii mɔhuɔŋgu-na, aa kumaŋ dii mɔhūɔŋgu-na, ku si dii tibibieŋa-na. A ne da i kūɔma taara-nie sɔmma siei-i-na

hiere. Ku'i cie yiinggu yiinggu, i saaya i da ninanni wuo sɔmma siei-niing daani-na hiere. Niiwuosiŋ daani-i ni siei-i-na, i gbāa kū-ni, i gbāa bi tie sāa-ni saŋga-na.

Niiwuofafanni wuoma yaa juɔŋ baa hihĩlma-i.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Yaŋ i tie wuo niiwuofafanni.

1-07 (27) J̄ŋk̄ɔeŋo

Da ŋ nu wuɔ j̄mal̄ā k̄ā yaŋ-na

1) Ku saaya i suɔ i munyierammuŋ-terni-i i j̄mal̄ā huɔŋga-na.

- *Haba-i s̄aŋ k̄ūr̄āamba d̄imma-i?*
 - Bamaŋ cieŋ nansɔr ba maacemma-i a naara baa bamaŋ cieŋ maacemma-i nellen-huɔŋga-na, ba yaa s̄aŋ k̄ūr̄āamba d̄imma-i. K̄ūr̄āŋo sie gbāa kū d̄imma s̄inni-i hiere u suɔŋgu-na; ku' i cie huɔŋgu naŋ-nu na da ba namba s̄ā d̄imma-i ba nak̄ūr̄āamba wulaa.
- *T̄ĩntaambaŋ hiel t̄ĩnni maŋ, baa toŋoceraambaŋ suor niisuorni maŋ a naara f̄ānaambaŋ kul niikulni maŋ, ni maama hi goŋguonaamba-i wei?*
 - Ni maama hi-ba. Umaŋ duɔ tuɔ jaŋ, ŋ da u taaraya perru ce u f̄eŋeŋ nuɔ, ba s̄ā naatenni-i, ba s̄ā nagasobaa-ba-i, baa arajuobaa-ba-i, baa niiguonanni-i... B̄ĩmb̄ĩnni fanni-i hiere, bamaŋ sa guonayaŋ ba'i cieŋ-niŋ. Bafamba sa bi ce maacenduɔma, a ce dumaŋo-na, bafamba bi ta ba s̄ā ba-naa b̄ĩmb̄ĩnni aa ta ba ce maacemma-i ba h̄ā ba-naa.

2) Ku saaya i suɔ wuɔ yuuremma dii weima-na hiere.

Mie iŋ s̄aa b̄imb̄inni-i i-naa wulaa dumaa, nimaŋ sa cieŋ mie j̄amal̄a-i-na:

M̄ombiilbaa-ba-i, t̄orsibaa-ba-i, nampebaa-ba-i... Mie j̄amal̄a bi s̄aa-ni dum̄ei j̄amal̄abaa-ba namba wulaa. A ne da u sie gb̄aa s̄aa-ni da gbeiŋa si dii u nammu-na.

- *Gbeiŋa faŋa hel hie?*

➤ I j̄amal̄a saaya u tuɔ suor u b̄imb̄inni baa j̄amal̄abaa-ba namba-i. B̄imb̄inni maŋ dii mie j̄amal̄a-i-na aa nii si dii j̄amal̄abaa-ba namba-na, u suor ni yaa-i baa-ba a da gbeiŋa-i.

Nans̄ɔr ba nelle-na, huɔŋgu naŋ-nu niini sa pa, huɔŋgu faŋgu-na ŋ da Burkina suor-ni baa-ba. Duɔ da gbeiŋa maŋ u bir s̄aa nimaŋ maama-i dii mieŋo-na j̄amal̄ambaa-ba namba-na.

Da ŋ ta ŋ ce maacenfafamma-i, ku naara kunaŋgu ŋ daluo-i-na. Ku bi ce i tie gb̄a i miḡaaŋ i fereŋ maama-i dei. Ku'i bi si yoŋ, maacenfafamma cemma ce j̄amal̄a tuɔ k̄a yamma. Hama-i nuɔ-i? Nuɔmba da ba ta ba da b̄omb̄ɔŋ, ŋ da ba gb̄a ba fa ba d̄unniŋ-maama-i fafamma.

K̄ur̄aambaŋ suor d̄imma maŋ, bamaŋ sa guonaaȳaŋ ba s̄aa ma yaa-i ba wuo, aa k̄ur̄aamba ta ba s̄aa bafamba nagammuŋ-niini-i ba fa ba maama-i.

Burkina u fafaaŋgu dii u taŋ miemei wulaa-i.

Niŋ d̄aanya kumaŋ:

Ānj̄ɔguɔfafamma'i cieŋ j̄amal̄a tuɔ k̄a yamma.

1-08 (28) Jĩᅇkĩᅇᅇᅇ

Kardāntebaa-ba-i

1) Kardāntebaa baᅇ faᅇ mamaᅇ ba hā-ye ku saaya i suᅇ-ma.

- *Yiinataamba taa ba ce kardāntebaa wei?*

➤ Ba saa ta ba ce kardāntebaa.

- *Hama-i nuᅇ-i?*

➤ Nelle nelle, di nuᅇmba taa ba suᅇ ba-naa, aa ba saa ta ba kā tũᅇᅇᅇ-na fiᅇfiᅇ. Niicāani yaa taa ni ce ba ta ba suᅇ nuᅇmba-i ba bᅇᅇᅇ-bei ba-naa nuᅇ.

- *Nyũᅇᅇᅇ-i-na fuᅇ, kuu dii nie?*

➤ Niigbarni barguᅇ-i-na, nuᅇmba bᅇi kā Tũᅇᅇᅇ-na. Aa nebᅇmbᅇmbaa-ba-na, nuᅇmba maaraaya; a ce ba sa suᅇ ba-naa.

Fāamaambaa baᅇ cie i tir ce kardāntebaa-ba-i, ba yaa cieᅇ ba suᅇ nelieᅇ nuᅇᅇᅇ-i fᅇᅇ baa ᅇ bĩncuᅇmba-i baa ᅇ muᅇhelmu-i... A ne da ba sie yuu moloᅇᅇ. I waᅇᅇ-ma cor yie uu dii ᅇaa siertieᅇᅇ nelieᅇ nuᅇ ᅇ hommaᅇ-kũᅇᅇᅇ-na...

[ᅇ ce hāalātaamba-na, unaa taara nelma a waᅇ pigāᅇᅇ wuᅇ kardānte-i yuᅇᅇ dii yuᅇ. Manamma yaa daama:]

I saa cira ma ce, weiᅇ da ma da moloᅇᅇ, ku gbāa waa baa kuugbarᅇᅇᅇ; kunie kutieᅇᅇ nāanyir, kunie unaa gbāa ku dii puoᅇᅇ-na, u sᅇsueᅇtieᅇ duᅇ saa da-yo, aa u seᅇᅇbaa-ba waa u yuᅇᅇ-nu, bamaᅇ da ba waa kpaga da-yo, ba gbāa ne seᅇᅇbaa-ba-i a suᅇ u muᅇhelmu-i aa kā ka waᅇᅇ-ma baa u baamba jo ji ne-yo. Mafamma da ma cor, bamaᅇ kāᅇᅇ Tũᅇᅇᅇ-na, ba yuu-ba ba seᅇᅇbaa-ba maama fuᅇ ba ka hi.

2) Ku saaya i hieroŋo-na i taara i sebebbaa-ba-i.

Sebebbaa daaba maama dii Guferrnemaŋ f uo fere-i-na. Da ba'a ba si dii u maacemma sie gbāa kā yaan-na. Hama-i nuo-i? Guferrnemaŋo saaya u suo nuomba maŋ dii u jāmalā-i-na ba niele; u saaya u bi suo i de i diei-i-na iŋ suo kumaŋ, cemma-i aa u suo uŋ ka bel jāmalā-i dumaa. Kufaŋgu bi kāyā-yuo u suo uŋ ka ma nakoldūnni- i nūŋgu maŋ baa dɔtɔɔcɪnni-i nuŋgu maŋ...

Da ku ka huol kusuŋ-nu, sebebbaa-ba'i cieŋ nuomba yunni hel weima-na. Masajammi duo guola weima jāmalā-i-na, ba'a kpāŋkpānnintaamba taara-yuo. Terieŋgu faŋgu-na, ŋ da ba yiera nuomba-i ba ne ba sebebbaa-ba-i. Sebe duo u si dii, Niŋ'a ŋ sa suo moloŋo maŋ yiinaa, ŋ sie gbāa da-yo aa bi pāŋ suo u sīnni-i gbula. Ma sie gbāa ce.

I helma-na banamba kāa ba ka ce ba sebebbaa-ba-i hā-ba tī: ku gbāa waa beŋholleŋ-sebe, ku gbāa waa kardānte, ku gbāa bi waa ānsorreŋ-sebe. Bige-i cie ba kā ka ce ba ce-ba hā-ba?

[Bamaŋ kāa ba ka ce hā-ba tī, ŋ yuu-ba kumaŋ cie ba kā; aa baŋ kāa sebe-kūŋgu kaa ce nie?]

Yaan i kā baŋ ceŋ sebebbaa-ba-i kusuŋ-nu i ka ce i sebebbaa-ba-i. Ba fa weima bɔi ba hā-ye, aa bi ta ba fa weima bɔi ba hā i jāmalā-i.

Niŋ dāanya kumaŋ:

ŋ yuŋ-sebebbaa-ba saaya ba waa ŋ yuŋ-nu.

Jōŋkōeŋo 1-09 (29)

Cīŋ-migāama

Na suyaa kerre wuo hūiŋ da nii waa cīŋ-huoŋga-na, ku jo baa sitāni.

- *Da na'a na sa migāaŋ na cīŋgu- i bige-i cieŋ?*

➤ Da na'a na sa migāaŋ na cīŋgu-i, ŋ da siyāamba maaraaya. Da ba diire hūini-na, ba jo ji diire baa duganni-i niigonyanni-na, da ma'i si, ba diire niwuoni-na: Die wuo baa duganni fanni-i, kufanŋu bi ce i tie jaŋ. Bĩmbaliemba maŋ hāa-yeŋ jarma-i ba buo hoŋ hūini'i nuɔ-i.

2) Na saaya na suɔ wuɔ cīnni saaya baa migāmma.

- *Die tie taara i cīnni ta ni waa welewele yinni maŋ joŋ, i saaya i tie ce bige-i?*

➤ I saaya i tie pir dūnniŋ-hɔmmu-i baa gōŋgōnni-i ka hel baa dūŋkɔrni-i yinni maŋ bi joŋ.

➤ Hūini saaya ni ta ni kūnna terduɔŋ-nu.

- *Bĩŋkūŋgu nanŋu dii cemma cīŋgu migāama-na wei?*

➤ Kunanŋu dii. Hūncebuonŋu saaya ku ta ku migāaŋ, aa na ce hūndugaanŋu ta ku būŋ ku hel fuoreŋ. Ku saaya i bi cal dumieŋ-yammu-i; fōŋgūɔ duɔ waa-yie, i ce-ku baa siimɔŋo, kufanŋu bɔyaa.

➤ Ku saaya i bi hĩŋ hēcaaraterni dumieŋa-na.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Yaan i tie migāaŋ i cīnni-i.

1-10 (30) Jñkõεηο

Da η migāaη, kuu dii ηaa η karaa jarma yaaη-na.

1) Dugaaηgu jo baa bige-i?

Iη cie kalambaa-ba maη cor, i waaη-ma banamba-na yie: nelbiloηo cie yumma baa jarma-i. I waaη mafamma-i haa hama-i nuo-i?

➤ Ii naa cira hūmbabalamma nyomma jo baa tātāalmba, baa kusūjarma, baa fīntuoyo, baa jarma namma. Terieηgu faηgu-na, ku saaya i tie nyoη hūnfafamma, ku yaa i sie tie jaη kpēkpē.

➤ Ii naa bi cira terieη da ku saa migāaη ku jo baa siyāamba boi baa vāamba; ku'i cieη i tie jaη.

Dūη da ku ta ku waa welewele baa terni-i hierē, kuu dii ηaa i karaa jarma yaaη-naa ma sie gbāa suur-yie.

- *Bige-i cie ba'a nelbiloηo-i baa jarma-i ba cie yumma?*

➤ Bīmbaliemba maη cieη i tie jaη: siyāamba-i , baa vāamba-i, baa jīaamba-i a naara bīmbaliemba namba dii i sie gbāa da-ba baa i yifiekuleiηa-i. Bīmbalieη daaba-i hierē ba bi wuo duganni yaa-i ba ba, aa ba bi hoη duganni'i nuo-i.

2) Ku saaya i suo kumaη kura-yeη jarma-na.

- *Duganni suur hūmma'i nuo-i baa dūnni'i nuo-i yoη a ce i tie jaη wei?*

➤ Ni'i nuo-i si yoη. I fie suo wuo i saa saaya i tie yaη duganni ta ni suur hūmma-na, aa i muntīenammu saaya mu waa welewele, ηga ma'i si yoη; i bi saaya i tie migāaη i kūōma- i.

- *Ba migāaη ba fere nie?*

➤ Ku saaya i tie ce hūmma-i yinni maŋ joŋ baa kuonaaŋo. Hama-i nuɔ-i? Kuonaaŋo ko bĩmbaliemba-i, ku'i cie die tie ce kufanŋu-i ŋ da i kũɔma fiisa ma hi ma fuoŋgu-i. I bi saaya i tie hĩnu i saar i nammu-i baa kuonaaŋo, ku huraa die i wuo niiwuoni-i.

➤ Die fie migāaŋ i muntĩenammu-i ku saaya i bi migāaŋ i niidiini-i, aa i tie bi wuo niiwuofafanni ...

• *Migāama sīnni-na hiere hama-i juɔŋ baa hĩhĩlma-i fēu?*

➤ Niiwuofafanni'i juɔŋ baa hĩhĩlma-i fēu, aa suɔ hā dɔtɔrɔ. Dɔtɔrɔ kar jarma yaaŋ-naa. Dɔtɔrɔ dii sīnni bɔi: kakatapilaaŋ-wuoŋo dii, sonfiŋ-wuoŋo dii, nawuɔrɔ-wuoŋo bi dii...

Da ŋ ta ŋ nyɔŋ nivakini-i hɔnni hɔnni, sumaya sa bel-ni dumaa.

I suyaa kerre wuɔ a ce perru-i jarma-na ku faa, ŋga da ŋ wuɔya kar ma yaaŋ-naa, kufanŋu temma si.

Terienŋu fanŋu-na, i bisālm̄ba hĩhĩlma maama-na, ku saaya kāntāamɔbaa-ba maŋ kura-yeŋ jarma-na i ce-ba hiere.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Migāama yaa juɔŋ baa hĩhĩlma-i.

1-11 (31) Jĩŋkɔeŋo

Tirma

Nelma maŋ dii ŋ da ŋ yuu-ba baa-ma ma yaa daama:

- ♦ Nelbilieŋ miɛ i wuo niiwuoni-i yuŋ haku-i nuɔ-i?
- ♦ Niiwuoni nuŋgu dii i hĩhĩlma kũŋgu-na wei?
- ♦ Niiwuoni dii sīnni nie?
- ♦ Sīnni siei niŋ daani-ŋa, ku diei da ku naa ŋ tamma-na, hama-i gbāa da-ni?

- ♦ Hai ka tagaaya maacemma sīnni-i jāmalā-i-na i ne?
- ♦ Miε jāmalā sāa bīmbīŋ hani-i jāmalābaa-ba namba wulaa?
- ♦ I jāmalā da gbeiŋa-i daŋ hama-i temma-i? -
Maacenfafamma fa hama-i ma hā-ye?

- ♦ Kardānte fa hama-i u hā-ye?
- ♦ U fa u tieŋo maama yoŋ wei? U fa hai maama-i a naara u tieŋo-i?
- ♦ Kardānte duɔ waa baa-ni, ku saaya ŋ ta ŋ wuɔra baa-yo wei, sisɔ u saaya tieramma jīna dūŋ-nu?
- ♦ Hama-i nuɔ-i?

- ♦ Da ŋ'a ŋ dūŋgu ta ku waa welewele, ku saaya ŋ ta ŋ ce-ku nie?
- ♦ Ba tigiŋ dūŋgu-i nie fafamma?
- ♦ Die i sa taara i niidiini ta ni nɔgɔl donduo, ku saaya i ce bige-i?
- ♦ Terieŋgu maŋ migāaŋ fafamma, bige-i dii kuɔ?
- ♦ Dugaaŋgu jo baa bige-i?
- ♦ Die tie migāaŋ i muntienammu-i, i ce bige-i dumaŋgo-na?
- ♦ Bīmbalieŋ haba-i cieŋ i tie jaŋ?
- ♦ Bīmbaliemba famba dii hie?
- ♦ Ba migāaŋ ba kūɔma-i nie?
- ♦ Bige-i cie ba'a da ŋ fie'a ŋ sa jaŋ, ku saaya ŋ ta ŋ nyɔŋ nivakini-i hɔnni hɔnni?

1-12 (32) Jñkõeño

Hẽcaale

1) Hẽcaaleŋ ceŋ guɔyuo maŋ, yaaŋ i ne-yo baa i-naa.

- *Hẽcaale jo baa bige-i jãmalã-i-na?*

➤ Di jo baa kpekelma. A ne da kpekelma da ma waa kusuwɔŋ-nu gongorre sie gbãa ce. Da na saa gbãa guona, niwuoni ka da hie na wuo?

Ɔ da nyulmu suurii jãmalã faŋo-na.

Daahurtieŋo-i baa hẽcaatieŋo-i, ba hãi-na guɔyɔtaamba. I gbãa bi saa-ba baa nelkoraamba. Hama-i nuɔ-i? I waaŋ-ma cor yie nelbiloŋo wuo niwuoni yaa-i a ba. A ne da u niwuoni-i hiere ni hel tibinniŋ baa dĩmmaŋ: ƚ hĩyãa juuru wuo o! Niŋ hĩyãa kumaŋ ku hilaa dĩmmaŋ, da ma'i si tibiŋ-nu. Ɔ kuɔ kũɔma wuo o! Niŋ kuɔ biŋwuonoŋo maŋ u wuyaa hiẽŋgu-i a ji vãa. Ɔ nyuwɔŋ kolma o! Ba fiẽ dĩmma-i ƚ nyuwɔŋ ...

Terieŋgu faŋgu-na, ku saaya i suɔ wuo tibiŋ da nie nii si dii, hiẽŋ da kuɔ kuu bi si dii nelbilieŋ mie i sie bi gbãa waa.

Unaŋ duɔ ce u suuye u yifieŋa-i aa dii dãamu-i hiẽŋgu-na koŋherieŋ maana. U maama da ma ji fa tĩ, u yaŋ dãamu-i mu ta mu caa mu kã aa ta kũŋ. A ce dumaano-na, miemei biriŋ i guɔla i hã i-naa. Dãaŋ daamu gbãa kã ka caa banaŋ maŋgorsanni, kunie banaŋ isĩnni, kunie mu gbãa kã ka caa banaŋ sonni... A ce da ƚ kũ dĩmma-i ma saa ji jo cĩŋ-nu, ƚ huɔŋga sa tĩena terduwɔŋ-nu.

Nuɔ da ƚ dii dãamu-i koŋherieŋo diei maama-na, aa mu kã ka caa sofifinŋgu o! Niŋ kuɔ koŋherieŋo maŋ ƚ ka wuo-yo ƚ sie wuo juuru wei? Niŋ caa suonoŋgu maŋ, ku dĩmma-i nuɔmba nie naa saaya ba wuo-ma? Aa baa na wuo-ma caamba nie?

Da η'a η ce weima-i, jɔguɔŋ η ne maŋ ka gbāa fa mamaŋ. Da η da ma guɔyuo jiɛnya ma fafaanɔgu-i, yaŋ, baa ce-ma. Die tie wuo gboluonɔgu faŋgu-i, na ka da jāmālā kāa yaan-na.

2) Guɔyuo faŋo yaa yoŋ wei?

U'i si yoŋ. Hiɛŋ da ku cor ta ku caa, tibinni sie ji waa, aa bĩmbaamba kaa gbuo.

I huon-baamba ka sire nu ba yireiŋa-i aa da-ba seɛbaa-ba-na, ŋga ba sie da-ba cicɛlma-i hiɛŋgu-na. Hɛcaale yaa cieŋ bĩmbaamba ta ba gbar ba kā hiɛholle-na. A ne da fāamaambaa-ba kāŋ baa-ba; ba sa taara ba hel jāmālā-i-na. Ku'i cie ba sa sie i tie caa hiɛŋgu-i.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Yuntaamba sa sie ba caa hiɛŋgu-i.

1-13 (33) Jɔŋkɔeŋo

Yaahuolo

1) Ku saaya i suɔ wuo yiŋgu dii baa yiŋgu weima ka har-yie.

Yinniŋ bibirreŋ dumaa, ni jo baa ni nelma. Ku'i cie nelieŋ nuɔŋo-i, huɔŋgu naŋ-nu η yaanɔga fɛ, huɔŋgu naŋ-nu ka huol.

- *ŋ siire i nuɔ wuo weima saa da hai dede?*

➤ Kutieŋo si dii. Ku gbāa waa balaanɔgu, ku gbāa waa ānsorren-maama, ku gbāa waa gbeiŋ-maama, ku gbāa bi waa jarma...

- *I ka ce nie yaahuolo baa tuɔ vāannu-yie?*

➤ Ku saaya i tie suɔ tagaayamma: weiŋ da ma da-ni, η ne maŋ juɔ jomma maŋ, ku yaa i haĩ da ma ta ma jo, η suɔ niŋ ka tererɛ cie-ma dumaa. Bĩncuɔmba daa ma yaa-i, ba'a gbogboiŋ-vaa sa doŋ i haĩ.

2) Ku saaya i suɔ baŋ tigiŋ dumaa ba cie jarma-i.

- *Weima hel hie?*

➤ Weima-i hiera ma sa jo joduɔma. Ma buɔ da bisālntaamba. Hama-i nuɔ-i? Bisālmbaŋ ciinu dumaa, ba yuŋ-maama bi ciinu dumei. A ne da ba bĩncuɔmba yaa saaya ba yiera baa ba yuŋ-maama-i: niiwuoniŋ-kũŋgu-i ba yaa-i, umaŋ duɔ tuɔ jaŋ ba yaa-i, ba nakol-kũŋgu o! Tonaamba yaa-i ... Terieŋgu faŋgu-na, ku saaya i suɔ wuɔ weima bɔi jo bisālŋ yaŋga.

- *Ba tigiŋ nie a cie weima-i?*

➤ Iŋ suyaa wuɔ weima bɔi jo bisālŋ yaŋga, ku saaya da na waa ānsorre-na, na ne na fõŋguɔ uŋ ka hi bisālmba maŋ nuɔ-i, aa na hoŋ ba gbẽ baa-na. Da na hoŋ ba ciinu cor, na sie gbãa ta na taara ba nunni-i, na sie bi gbãa ta na ce perru-i bei fafamma. A ne da na suyaa moloŋ duɔ tuɔ jaŋ aa perru saa ce fafamma yuɔ, ku huoŋguŋ joŋ baa kumaŋ. Da na saa gbãa ta na ne ba yaaŋ-naa, ŋ da ba cie naŋgalbaa. Da ku ce dumaŋo-na, ba bĩncuɔŋ namaŋo-i na sie gbãa ta na da na ce na yifieŋ-maama-i; aa ānjɔguɔma sie tiraa ta aa yaŋ-na.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Yaŋga sa huol ka tieŋ huoŋ-nu.

1-14 (34) Jõŋkõeŋo

Kūrãambaŋ jĩnaŋ ba jorre-i dumaa

1) I gbãa gbonu tie ce weima bɔi.

Nuɔmba maŋ mieŋ ta ba kã useiŋa-i baa ba-naa, ba gbãa nunu ba-naa a ce tõŋo-i. Tõŋo yuŋgu yaa wuɔ nuɔmba bel ba-naa ta ba ce macemma namma baa ba-naa.

Mamaŋ dii cemma t̄ŋo-na:

- Na hieroŋo-na, na saaya na suo naŋ bilaa na-naa yuŋgu maŋ nuo-i. Na saaya na ta na p̄a gbeiŋa maŋ dii p̄amma.
- Ku saaya na hiel yuntieŋo.
- Ku saaya na ta na wuo t̄ŋo h̄mieŋa-i fafamma.

2) Ku saaya i tie suo t̄ŋo h̄mieŋa-i hiere.

Da na'a na ho t̄ŋ-caaŋgu:

Ku saaya na gbonu na ce ku maacemma-i hiere. Aa gbonu suor mah̄iŋo faŋo-i baa na-naa.

Aa na gbonu na s̄aa niiguonanni-i baa na-naa.

Da na'a na ce torgo-t̄ŋo:

Na hieroŋo-na, na ta na ce suorunŋu-i.

Na nunu na-naa aa na s̄aa nimaŋ maama-i hii-naŋ, fiefie: ku gb̄aa waa d̄imma, ku gb̄aa bi waa maacemmaŋ-b̄imb̄inni...

Da na'a na ce kp̄okpuola-t̄ŋo-i:

Na ta na j̄anu na gbeiŋa-i na k̄a na j̄ina-yei gbeiŋ-d̄unŋu-na. Amaŋ da a ji haaya, na ce afaŋa-i na fa na maama baa-ya. Da na j̄ina gbeiŋa gbeiŋ-d̄unŋu-na, na gb̄aa da c̄emelle a s̄aa na maacemmaŋ-b̄imb̄inni-i.

Yaŋ i gb̄aŋ i bel i-naa.

Niŋ d̄aanya kumaŋ:

Yaŋ i tie gbonu i ce maacemma-i, ku yaa nelle ka fa.

1-15 (35) Jñkõeño

Yelma-i

1) I hieroño-na i suyaa kerre wuo yelma saa fa.

- *Ba bĩ bige-i yelma-i?*

➤ Neliẽñ nuõni mañ sa hĩerãñ ñ kũõma-i, ba bĩ nuõnei yentien nuõño-i.

I fie suõ wuo maacemma jañ, ñga ma jamma sa ko neliẽño.

- *Bige-i juõñ baa yelma-i?*

➤ Unaa sire baa yelma-i cekũõ a ji vãa baa-ma.

Banamba dii da ba sire da ba bĩncuõmba cie bĩñkũntaamba, ba sa yuu-ba baa weima. A ne da da ñ tuõlnu bisãlãaño-i ji cor, aa ñ sa pigãaño-yo maacemma-i ; nuõ da ñ saa j i waa, u sie gbãa yiera baa fuõ fereñ yuñ-maama-i ka fie ji bĩ u nanolñ-maama. Ma waañ cor wuo bisãlãaño uñ miẽñ kumañ cemma-i u vãa baa ku yaa-i.

2) Ku saaya i suõ yelmañ haa mulĩema mañ ma taamba-na.

- *Yelma jo baa bige-i?*

➤ I waañ-ma cor yie yaahuolo sa jo joduõma. Yelma dii ma tieno-i yaahuolen. Hama-i nuõ-i? Nuõ da ñ'a ñ sa hĩrã ñ kũõma-i ce maacemma-i, ñ ka wuo bige-i? ñ ka da gbeĩña-i hie sãa ñ yifelleniini-i?

Da ñ waa dumaño-na, ñ waa nelsõõin nuõ ñ nabaamba holma-na. Kufañgu temma-i, da ñ da molon bĩñkũngu-i ñ da ñ yifelle hilaa-kuõ ñ bie-ku. Ba bĩ ku yaa-i cuoyuñgu-i.

Yelma dii neliẽño weima-na.

Niη dāanya kumaη:

Yentie sa ce gbeintieηo.

1-16 (36) J̄ηk̄ēηo

Bisālmba fafaηgu-i

1) Ku saaya i suo wuo bisālāηo maη duo fa u bīncōiηo’i migāη-yo.

Ma waη cor wuo ku saa saaya bisālāηo waa u fereη nuo kudei; kufaηgu jo baa u biēamma.

Ku bi saaya i gbāη kpelle a hoη i bisālmba gbē baa-ye. Dumaηo-na, η da i gbā i ne ba yaη-naa fafamma. Bisālāη u bīncōiηo’i saaya u tigerre-yuo, kufuo duo saa ji waa u baa tuo nogolla u nabaamba hōlma-na.

- *Ba tigerre bisālāηo fafaηgu-i nie?*

➤ Bisālāη duo sire, η ta η ne-yo dei aa η ta η pigāη-yo maacemma-i tēntēη. Fōηgūo duo waa-nie η baa yaη nakol cor-o. Aa η ta η ne u maacemma-i fafamma.

Ku saa saaya η ta η bir biento ba babīmuo-i-na nakolcīηgu-na.

- *Da η dii bisālāηo-i nakol-na, weima tiē wei?*

➤ Ma saa tī. Duo waa bibieηo ku saaya u tuo hāalā tuoηo maacemma-i; duo bi waa bicoloηo nyuηo saaya u tuo pigāη-yo yigaηga-i.

Bisālāη duo meη maacemma-i, u bīncōiη duo saa ji waa, u sa nogolla.

Ba sa tuolnu bisālāηo baa maacemma.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Bisālm̄ba fafaan̄gu dii miε nammu'i nuɔ-i.

1-17 (37) J̄ŋk̄ɔεŋo

Tirma

Ŋ yuu hāalātaamba-i baa naŋ ciε kumaŋ cor saahɔl daama-na.
Ŋ doŋ baa hēcaaleŋ-kūŋgu-i ŋ cira:

- ♦ Hēcaale jo baa bige-i jāmālā-i-na?
- ♦ Hai moloŋo-i waan̄ hēcaale maama baa u cīiŋ-baamba-i?
Ba waan̄ wuɔ niε? -Bige-i ciε i sa nunu bīmbabōmbōmbaa-
ba-i fiefie-i-na?

- ♦ Haba-i yiεraaya-mei wuɔ ba siε hoŋ bisālm̄ba ciinu cor?
- ♦ Da na'a na sa gbāa ne na bisālm̄ba-i fafamma, ku jo baa
bige-i?

- ♦ Haba-i jīεna tōŋo? Na jīεna-yuɔ ta na ce bige-i?
- ♦ U fa na maama-i dei wei?
- ♦ Da na da gbeiŋa maŋ, na ce bige-i baa-ya?

- ♦ Yelma jo baa bige-i?
- ♦ Namaa ce na bisālm̄ba-i niε ba baa ce yentaamba?
- ♦ Ba tuɔl̄nu bisālāaŋo-i baa maacemma-i wei? Hama-i nuɔ-i?

1-18 (38) Jõhkõeņo

Nammaņ-kũņgu-i

1) Na suyaa kerre wuɔ kuɔ namma saa naa waa, niiwuoni nanni naa saa ta ni dɔl i tie wuo-ni.

Namma bi nuņgu dii niiwuoni-na, i daa mafamma-i cor tĩ; ku saaya i tie kãņ baa-ma. Ma bi fa manamma mamaņ niiwuoniņ-maama si. Mie jãmalã nagãņ-kũņgu naņgu yaa namma-i. Hama-i nuɔ-i? Ba ce kuonaņo-i baa ma yaa-i, aa u bi ce mie jãmalã'i nuɔ-i. Terieņgu faņgu-na, ku saaya i suɔ wuɔ namma dii gbeiņa bɔi i jãmalã-i-na.

2) Ku saaya i suɔ namma muņhelmu-i.

- *Ba ce bige-i namma-i?*

➤ Biiņa ce namma-i, kaakoerņo ce namma-i, duɔmilũɔ ce namma-i, kondo-bieņa ce namma-i, nansɔrba piebieņa ce namma-i, jijabieņa ce jarma-i ... Namma sĩnni dii bɔi. Iņ tagaaya bĩmbĩnni maņ daani-i hiere ba kũ-ni mie jãmalã-i-na.

Biiņa-i weisĩnni. Da a waa baa-ni, aa ņ suɔ ņ naņga bibirremma baa-ya ņ sie gbãa cii.

- *Ba bibirre ba naņga-i baa biiņa-i nie?*

➤ Ma waañ cor cira wuɔ bĩņkũsuorņgu sa da sullu ku huɔņgu-na baa ku saañgu-na. Terieņgu faņgu-na, baņ taaraņ biiņa-i ba sa da-ya huɔņgu maņ nuɔ-i, ņ yaņ ņ ji suor-a huɔņgu faņgu'i nuɔ-i. Da ņ bi bel fiefie huɔņgu faņgu-na, ņ yaņ aa ņ sɔrɔņ-ya ņ hiel namma.

Da ņ saa sire ņ sie gbãa cii.

Niņ dãanya kumaņ:

Feicie pii naņkeiņa.

1-19 (39) Jĩηkĩεηηο

Sa suɔ weimaŋ maa-na

1) Da η ta η wuo aa ta η kɔrsĩŋ bisĩnuɔ-i ku'i faa.

Huɔŋgu naŋgu dii da η da gbeiŋa-i, ku saaya η tiera anaŋa η jĩna kɔtuɔŋgu. Ɔ gbāa bi sāa kuuwuɔŋgu nanna.

- *Bigε-i cie ba ta ba ce mafamma-i?*

➤ I sa suɔ weimaŋ maana. Ɔ suyaa nyuŋgo-i η saa suɔ bisĩnuɔ-i; kunie weima ji har-nie a ne da η saa bel fiefie. Kufanŋu temma-i da ku waa η caaŋ-nu, η gbāa ce-ku nyaar-ma. Weima namma dii, die fie tagaaya-meĩ, da maa ji hi cemman, ma gbeiŋa jo ji cor iŋ ŋa naa tagaaya da dumaa.

Ɔntugolman'a ma sa naa, ku saaya i tie jĩna gbeiŋa naŋa a deŋ, i baa tie dii i naŋga yei fiefie. Die bi gbāa sāa kuuwuɔŋgu nanna, i suyaa wuɔ da ku saa huol huolma naŋ temma, i sie gbāa bel-ku suor-ku.

- *I bĩncuɔmbaŋ tieranŋ ba gbeiŋa-i ba ferεŋ nuɔ dumaa ku saa fa; tierafafamma si. Hama-i nuɔ-i?*

➤ Da η jĩna gbeiŋa-i η ferεŋ nuɔ cĩiŋgu-na, molo gbāa cuo-ya. Da ba saa cuo-ya, nyei gbāa wuo-ya, a gbāa bi caa. Da η sāa kuuwuɔŋgu-i ku gbāa bi balla.

- *Manamma dii cemman mamaŋ bayaa daama-na wei?*

➤ Manamma dii.

- *Ma yaa hama-i?*

➤ Ku saa saaya i jĩna gbeibuɔ i ferεŋ nuɔ.

➤ Da ku waa muɔru dii baa-ye, ku saaya i tie ne-du fafamma. Ku yaa gbāa ce i naŋāŋ-niini sie gbāa kor i wulaa.

Kumaŋ boyaa ku yaa ŋaa na ce gurupemaŋo ta na tiera terduŋ-nu. Dumaŋo-na weiŋ da ma da-ni, ŋ gbāa da bīŋkūŋgu a nyaar-ma.

2) Ku saaya i suɔ daluɔ maŋ dii gurupemaŋo-na, aa bi suɔ mamaŋ dii cemma yuɔ.

Da na ce gurupemaŋo-i ta na jānu na gbeiŋa-i, namaa namaŋ bilaa na-naa, na da tōŋo hayo-i?

Naŋ daŋ tōŋo maŋ u yaa daayo:

- Na gbeiŋa kuraa cuobaa-ba nammu-na. Belle belle, kunaŋgu naara-yei.
- Naŋ bilaa na-naa dumaa, na maaceŋ da ma ta ma fa, na gbāa ta na bie cēmīeŋa gurupemaŋo-na.

Namaa namaŋ bilaa na-naa, namei tiēnanaŋ a ne naŋ ka ce kumaŋ baa gbeiŋ daaya-i. Terieŋgu faŋgu-na, namei saaya na nunu na-naa a ne kumaŋ ka gbāa ta ku fa na maama-i aa bi ta ku kāyā nuɔmba-i nelle-na.

Na gbāa sāa maacemmaŋ-bīmbīnni nanni, nuɔmba ta ba pā tēntēŋ ba hā gurupemaŋo-i aa ta ba bie ba kā ba fa ba maama-i.

Die hūu tōŋ-bīŋkūŋgu maŋ die ka fa i maama-i, ku saaya i bel-ku dei.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Ba sa biera japūŋgu hīeŋ-nu gbāŋgbāŋ.

2-00 (40) Jñkõεηo

Daahurre

1) Yaan i ne daahurre guɔyuo-i baa i-naa.

- *Bigε-i ciεη dεnni-i?*

➤ Tibinni yaa ciεη dεnni-i.

Tibiin da ku waa ku gbeini-na ba sie gbāa bī-ku daan̄gu. A ne da tibinni'i bi juoη baa diiloηo-i. Da nie ni si kusuoη-nu, diilo sa biinu dāama-i. Aa dεη da ni bi'a ni si, juuru sie da banamba wuo. Terieηgu fan̄gu-na, ku saaya i tie suo dεnni belma.

- *Ba hiε yoη baa dεnni-i wei?*

➤ Ba sa hiε yoη baa-ni:

➤ Ba huo dūnni-i baa ni yaa-i,

➤ Ba sisīη bonni-i baa ni yaa-i,

➤ Ba ce tetieηa-i baa ni yaa-i,

➤ Ba ce dūnfenni-i baa ni yaa-i,

➤ Ba ce gbuganni-i baa ni yaa-i.

Tibinni fa weima boi.

- *I ka ce nie dεnni ta ni būη i wulaa?*

➤ Nelma famma-i i jāmalā yuntaamba niεra-mei ka da maη saaya ma ta ma wuo dumaa; ma yaa daama:

Caamba maη hiyāan̄ baa dεnni-i hiere, ba saaya ba ma ba yigammu-i aa ji yaη nuηgu diei kei. Iη gbāa gbonu yigammu siei ma-mu aa ka ce nuηgu diei mu siei-na hiere. Ba bī yigaηga fan̄ga temma yaa nansorma-na "fuoye ameliorε".

Da η ma kafan̄ga temma-i, yigan̄ga ta ka ce fiefie η wulaa. η gbāa ta η hīe juuru-i aa ta η yii dānsūngu-i, aa bi ta η huol hūmma-i hoduwan̄gu fan̄gu-na.

(Nii si dii da η gbē η bōlo-i wuɔ: Yan̄ dānsūngu perien̄ be mi har-ku aa haa η hūmma-i.)

- *Ma yaa yon̄ wei?*

➤ Ma'i si yon̄. Niη ηa na'a η ka kōsuwan̄ denni man̄ da η hiē juuru-i aa yii dānsūngu-i aa huol hūmma-i na da na ce yiinḡgu fan̄gu-na, ni gbāa ce yinni siei baa-ni. Die ce kufan̄gu-i denni ka ta ni būn̄ i wulaa; i sie tie kā hīen̄gu-na kpēkpē wuɔ i ka taara denni. Da ma'i si die tie hur denni-i aa i sa sū ninanni ni fuon̄gu-na, hīema ji tiē gbān̄gbān̄. Na saa da i jāmalā yegien̄gu nan̄gu-na, tibinni si, ku'i cie diilon̄o sa dāa kpekperma.

Niη dāanya kuman̄:

Daahurre'i juwan̄ baa kpekpelma-i.

2-01 (41) Jōn̄kōen̄o

Fiisaan̄gu man̄ dii jāma-maacemma-na

1) I suyaa kerre wuɔ fiisaan̄gu dii jāma-maacemma-na.

Bīncuamba ciera wuɔ nammu hāi kuōlāan̄ jūmmu-i.

- *Da ba huɔ ducien̄o-i nelduwan̄ nuɔ η gbāa teten̄-yo haa-yo wei?*
- Na suyaa kerre wuɔ kutien̄o si dii.
- *Jāma-maacemma tōn̄o yaa hayo-i?*
- Die gbonu tie ce maacemma-i,
 - ♦ η da ma ce hōllō,
 - ♦ η da i gbā i ce bōmbōn̄,

- ♦ ɲ da i gbã i fa i yunniɲ-maama-i,
- ♦ ɲ da i daluɔ hiel-e aa i tie da i tiera,
- ♦ ɲ da i gbã i ce weima boi...

2) Jãma-maacemma maama saaya ma waa i hɔmmu-na.

- *Ba bĩ bige-i jãma-maacemma-i?*

➤ Jãma-maacemma yaa maacemma maɲ nuɔmbaɲ tigiɲ ba-naa a ce-ma hɔduɔɲgu ha1aɲ-ma.

Na nunu na-naa nelma diei nuɔ a ce-ma. Da na ce tĩ na cor baa na maacemma.

Da na bel na-naa ta na kã useiɲa:

Namaa namaɲ bilaa na-naa, ta na bĩɲ na ce na hã na-naa: kũlle dii, hĩeforre dii, folhɔrre dii, puuruo dii, dĩjafũlle dii ...

Da na'a na gbonu kũ forbaaɲ-suoɲgu:

Namaa namaɲ bilaa na-naa, na kã na ka kũ terieɲgu-i aa na ce maacemma-i hiere baa na-naa.

Da na'a na ce tɔɲo ta na torɲoɲ:

Namaa namaɲ bilaa na-naa, na ta na gbonu na sãa niisãani-i bɔmbɔɲ, ku yaa-i na ka ta na da-ni sudɔdɔlluɲ. Da na bi'a na suor na dĩmma-i baa torɲoceraamba-i, na yiɛra suduɔluɲ.

Da na ta na taara na ce kumaɲ, ku saaya na tĩɛnna ne-ku baa na-naa naɲ ka ce-ku dumaa.

Yaɲɲ i tie gbonu i ce maacemma-i baa i-naa.

Niɲ dãanya kumaɲ:

Nammu hãi saaraɲ mu-naa a koɲ.

2-02 (42) Jõhkõεηο

Dalu-i baa āncemma tagaayammaη-kūngu-i

1) I saaya i suɔ wuo da η'a η ce weima-i ma tagaayamma'i faa.

- *Kumaη si dii baa-ni, η gbāa da-ku wuo-ku wei?*
- Iη Sie gbāa da-ku wuo-ku.
- *Mamaη da ma waa cemma belle-na, da η saa tagaaya-mei ku jo baa bige-i?*
- Da η saa tagaaya-mei, aa ta η ce-ma η yuη-nu, yinni hāi sie da, η nagāη-niini tī hierε. Da ni tī, naη bisāImba-i η ka fie-ba nie ka hi dikarahuɔηgu naηgu-i?
- *Neliεη nuɔ η gbāa ta η sāa η yifelleη-niini-i hierε wei?*
- Ma maraa-ni.
- *Weima maη haraη-yie, ma jo joduɔηma wei?*
- Ma sa jo joduɔηma.
- *Hama-i gbāa da-ye, die i sa tagaaya aa tie ce i nelma-i?*
- Die i sa tagaaya, i gbāa bie gbeiηa-i ce ānsɔsɔmma, aa da ku ji hi ninseη-maama-i gbeiηa tiē.

2) Ku saaya i tie suɔ gbeiηa belma, baa i āncemmaη saaya ma ta ma ce dumaa

- *I gbāa ce nie nogolluɔ baa tuɔ suur-yie?*
- Ku saa kuola. Die gbāη tie suɔ i tagaaya, weima tiē.

Ku saaya i tie suɔ iη daη kumaη belle-na. Die suɔ yuηgu-i, i ne āncemma maη dii cemma. Maη cuu ma-naa dumaa, i ce-ma dumei. Āncemma namma dii ma sie gbāa yaη. Manamma yaa ηaa

cēmieŋa maŋ baŋ bie-yaŋ "Owerde-i-na". Afaŋa-i ba sie gbāa yaŋ-ya nuɔmba-na.

Āncemma famma-i ku saaya ŋ ne niŋ daa kumaŋ tī ŋ naŋga-na, aa ŋ suɔ ŋ tagaaya-mei. Niŋ'a ŋ saa da kumaŋ, baa haa naŋga kuɔ.

Da ŋ suu cēmieŋa-i tī, ŋ migāaŋ maacemmaŋ-bīmbīnni-i, aa ŋ sāa hūɔŋgu-i; maacenyilemma maŋ dii cemma ŋ ce-ma ŋ halaŋma.

Mafamma da ma halaŋ, niiwuoniŋ-kūŋgu-i baa yifieŋ-maama-i, baa tīnniŋ-kūŋgu-i a naara maayilemma maŋ dii cemma dūŋ-huɔŋga-na, ŋ tagaaya Mafamma-i. Da ŋ tagaaya-mei dumaŋo-na suɔ-ma, niŋ saaya ŋ ce āncemma-i baa amaŋ, ŋ da ŋ suyaa a nuŋgu-i, niŋ ka da amaŋ ka tiera, ŋ bi suɔ afaŋa nuŋgu-i.

I suyaa wuɔ kumaŋ si dii baa-ni ŋ sie gbāa da-ku wuo-ku. Kufaŋgu terieŋgu-na, ku saaya i tie ne jufanni-i aa i tie tagaaya i āncemma-i.

Ku saaya i bi tie bie-ma maŋ cuu ma-naa dumaa.

Niŋ dāanya kumaŋ :

Nyambia sa bēina u gbeiŋa-i.

2-03 (43) Jōŋkōeŋo

Tirma

Nelma maŋ dii yuuma kalaŋ daayo-na, ma yaa daama:

- ♦ Namma fa hama-i ma hā-ye?
- ♦ Namma hel hie?
- ♦ Da ma hel niiwuoni-na, ba tiraa ba ce bige-i baa namma-i?
- ♦ Biiŋa da sully huɔŋ haku-i nuɔ-i?

- ♦ Ba tereŋ cie weima-i nie?
- ♦ Gbeiŋ da a ciinu a faa jīnamma ŋ fereŋ nuɔ wei? Hama-i nuɔ-i?
- ♦ A faa jīnamma hie-na? Hama-i nuɔ-i?
- ♦ Daahurre faa wei? Hama-i nuɔ-i?
- ♦ Hai moloŋo-i waan di maama baa u cīiŋ-baamba-i? Ba waan wuɔ nie?
- ♦ I ka ce bige-i denni ta ni būŋ i wulaa?
- ♦ Baŋ bīŋ yigaŋga maŋ nansorma-na "fuɔye ameliore-i", hai waan ka maama baa u cīiŋ-baamba-i? Ba cie ma ce nelma wei?

- ♦ Jāma-maacemma tōnɔ yaa hayo-i?
- ♦ Da na'a na gbonu kū forbaan-suonŋu, na saaya na ce nie?

- ♦ Bige-i juɔŋ baa nogolluɔ-i?
- ♦ Iŋ saaya ŋ tagaaya ŋ āncemma-i a saanu baa bige-i?
- ♦ Ba bie maacemma-i nie ma bel fiefie?

2-04 (44) Jōŋkōeŋo

Madamakāhieŋo

1) Madamakāhieŋo sa bɔ u hoŋonŋu.

Iŋ cie kalambaa-ba maŋ cor, i waan-ma banamba-na wuɔ migāama yaa juɔŋ baa hīhīlma-i. I naa bi cira wuɔ da ŋ ta ŋ wuɔ aa ta ŋ kōrsīŋ bisīnuɔ-i ŋ sa nogolla.

- *I waan mafamma-i haa hama-i nuɔ-i?*

Na suyaa wuɔ Madamakāhieŋo dii i hɔlma-na bāaŋgu-i baa isuɔŋgu-i. U cīŋ mie ferēŋ bīmbīnni yaa nuɔ-i u haa yaahuolo-i yie. Kufaŋgu terieŋgu-na, ku saaya i tie suɔ i ferēŋ belma.

2) Ku saaya i suɔ kumaŋ juɔŋ baa Madamakāhieŋo-i.

- *Niidonni-i baa niiposolni-i a naara niigbarni'i juɔŋ baa Madamakāhieŋo-i yon wei?*

➤ Ni'i si yon; Sitāni sa bɔ kuujonŋu, ŋga dāamuŋ-wuonŋo'i juɔŋ fiefie: bisāimba ye ba fere dii muɔ baa bīncuɔmba-i hiere, mu caa dūnni-i dii, mu caa sonni-i dii, niigbarni bi caa dii... Dāamu saa saaya i tie ce pataama baa-mu, mu guɔyuɔ saa fa.

- *I ka tie ce bige-i kumaŋgu parra dāamu guɔyuɔ-i-na?*

➤ Da ŋ dii dāamu-i fa ŋ maama-i, da ŋ ji ,bāl ku saaya ŋ dīŋ-mu. Aa i baa tie yaŋ hīeŋgu-i dūŋkɔrni-na. Ku saa bi saaya i tie dii dāamu-i i yuŋ-nu fureiŋa-na, ku huraa fafalmuŋ-huɔŋgu-na. Huɔŋgu faŋgu-na, fafalmu gbāa pe dāncoiŋo-i a maa baa-yo; duɔ ka diire saanu baa isīnniŋ-dūŋgu maŋ aa na saa suɔ, ŋ da u wowuoraaya da suu ji bel dūŋgu-i.

Sitāni bāaŋgu sa boŋ.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Dāncoiŋo caa bīncoiŋo dūŋgu-i.

2-05 (45) Jĩŋkĩeŋo

Sebesuɔle

1) Yaan i yaŋ sebesuɔle maama ce kpelle i hɔmmu-na.

Die tie taara kumaŋgu suur i nelsuɔle-na, ku saaya i gbāŋ kpelle tie suɔ sebe-i.

- *Ba bĩ bige-i sebesuɔle-i?*

➤ Sebesuole yaa a suɔ kalan̄ aa suɔ nyegɛn̄.

- *I yammun̄ cāa tĩ, i ka ce nie die tie suɔ i kalan̄ aa suɔ nyegɛn̄?*

➤ Ku saa kuola. Ŋ yaan̄ga da ka cẽ aa ŋ ta ŋ taara ŋ suɔ sebe-i, ku saaya ŋ doŋ baa nelma maŋ niŋ nuŋ-maŋ igēna. Ku yaa ku ka ce fiefie ŋ wulaa. Da ŋ suɔ mafamma kamma dei, fiefie-i-na, ŋ suɔ ŋ doŋ hāalīŋ-maama maŋ niŋ taaraŋ ŋ ta ŋ suɔ ma kamma-i baa ma nyegemma-i. Da ŋ ce-ma dumaan̄o-na, ŋ da sebesuole cie fẽu ŋ wulaa.

2) Ku saaya i suɔ sebesuole fafaan̄gu-i.

- *Bige-i cie sebesuole fa?*

➤ Die ne iŋ duɔŋ kalan̄ daayo-i i suyaa nelma boi, a ne da i saa tie suɔ-ma dīelũ-i-na. Sebe pigāan̄ nelieŋo-i nelma boi, maaŋ gbāa kāyā-yuɔ u migāan̄ u ciluɔ-i.

- *Ma yaa yoŋ wei?*

➤ Ma'i si yoŋ. Da ŋ ta ŋ suɔ sebe-i ŋ sa nogolla sebe-kūŋgu-na. Mafamma da ma cor, ŋ gbāa ta ŋ ne ŋ bisālm̄ba hīhīlmaŋ-kūŋgu-i dei baa ba nakol-kūŋgu-i. ŋ gbāa ta ŋ bi tagaaya ŋ daluɔ-i fẽu. Aa da ŋ kā nelle, ŋ nersīnni sa kā yaan̄-na. ŋ sie gbāa pira nelleŋ-huɔŋga-na fiefie. Sebesuɔraŋo bella weima boi, aa u sa nogolla.

Niŋ dāanya kumaŋ:

Sebesuole dii ŋaa gbagbaama.

bella hīhīlma-i. Diilonḡ duḡ fie yiera yinni hāi, dīm̄ma sa pōtōr. Na saa da fonyummaḡ-dīm̄ma-i wei? Ma sire aa ma sa bi pōtōr fiefie.

Hūiniḡ-huḡḡgu faa.

Niḡ dāanya kumaḡ:

Uisinuḡ dii u hūini-i fuoḡ-nu.

2-07 (47) Jḡḡkḡeḡo

Sumaya

1) Ku saaya i suḡ sumaya muḡhelmu-i.

Sumaya bi celienu nuḡmba-na ḡaa sonfiḡoḡ celienu dumaa. Terieḡgu faḡgu-na, ku saaya i suḡ uḡ celienu celienumma maḡ.

• *Sumaya celienu nie?*

➤ Duḡ waa moloḡo-na, aa vēi doḡ kutieḡo-i aa yuul ka tiraa doḡ yeryertieḡo maḡ, ḡ da sumaya bi bilaa kutieḡo-i. Ku'i cie i saaya i tie donya vāamba-i i hōlma-na.

2) I ka ne vāambaḡ joḡ jomma maḡ.

I waaḡ-ma cor yie vāamba cō hūiniḡ, baa hīeḡ-nu, baa hūḡdugaaḡ-nu.

• *Iḡ suyaa ba muḡcōḡmu-i, die tie taara i donya-bei, ku saaya i ce bige-i?*

➤ Diilonḡ duḡ dāa, hūmmaḡ tieraaḡ,

Bīm̄bīcīeni maḡ nuḡ-i, i saaya i biēra-nie hiere nanna termaaḡ-nu. Ni yaa ḡaa: ḡboḡḡbocēnaamba-i, baa bitocīeni-i; vāamba suur ba hoḡ ni yaa-i nuḡ-i. Hūḡdugaaḡḡḡ tieraaḡ fonni maḡ nuḡ-i ku saaya i bi suunu-nie, aa i migāaḡ dumelle-i baa di kōtōnni-i hiere. Kufuḡ diilonḡ duḡ dāa hūmma baa tiera. Terieḡ da ku migāaḡ

fafamma, kuu dii ɲaa i duɔnya vāamba-i baa sīaamba-i hiere; ba sa da muncɔmmu. Kuu bi dii ɲaa i duɔnya jarma yaa hiel-ma i dumelle-na.

Yaan i tie tigiin i dumieɲa-i aa i tie migāaɲ-ya fafamma.

Niɲ dāanya kumaɲ:

Vāamba'i juɔɲ baa sumaya-i.

2-08 (48) Jōɲkōeɲo

Maacemma sa hīrā jāma-i

1) Ku saaya i hieroɲo-na i suɔ gbonumma yuɲgu-i.

Bīɲcōiɲo naɲo naa suɔ wuɔ u sie ce; a ne da u bisālmba waa ba siei, wuɔ bie daamieɲa bi siei a ce kumiterru vaa-ya pēnu-yei aa naa bī u bisālmba jo. Baɲ juɔ, wuɔ bir daamieɲa-i hā-ba wuɔ ba kanu-yei sɔmma hāi. Baa ce ba siei-i-na hiere unaa saa ji gbāa kanu-yei. Wuɔ hūu-ya fir-a aa naa calnu-yei hā-ba nelduɔɲo-i daamelle diei. Aa naa cira ba kanu-yei. Ba siei-i-na, baa kanu ba daamieɲa-i; unaaɲ diele saa yar-o. Bīncōiɲ wuɔ cira: "Āhāa! Mie mi pigāaɲ-na naɲ saaya na ce dumaa a da na fa. Da na gbonu ce kuuduɔɲgu ɲaa miɲ ɲa naa gbonu daamieɲ daaya-i dumaa, weima sie gbāa yar-na. Na saa da aɲ yaraa-na kanumma wei? ɲga da na saa bel na-naa, aa waa na da-na-deɲ ɲaa miɲ firii daamieɲ daaya-i a da-a-deɲ dumaa, fōɲgūɔ sie waa-nei. Dumaanjo-na na sie gbāa fir. Na saa da miɲ firii-ya bōrɔ-yei a deɲ a deɲ a kanumma saa ce kpelle? Kuuduɔɲgu yaa baa nelbilieɲ mieɲo-i, da na ciinu ɲ da fōɲgūɔ daa-nei."

2) Yaan i ne nunumma fafaaɲgu-i.

Iɲ cie kalambaa-ba maɲ cor a waɲ-ma cira wuɔ da na ciinu maacemma-na ma sa būɲ.

- *li naa waŋ mafamma-i haa hama-i nuɔ-i?*
 - Ii naa cira wuɔ da na ciinu dumalle-na, ŋ da ku macemma cie fẽu. Banamba ta ba piɛ kpãŋkparabaa-ba-i, banamba ta ba bũl yerru-i, aa banamba ta ba ma-ku.
- *Na gbãa ta na gbonu na ce maacemma-i aa na sa nunu na-naa wei?*
 - Da na'a na sa nunu na-naa, na maacemma sie gbãa Kã yaaŋ-na. Terieŋgu faŋgu-na, nunumma yaa yuŋgu. Da na nunu na-naa, gbonumma ka jo ma fere.
- *I gbãa gbonu ce bige-i?*
 - [Yaŋ hãalãtaamba tagaaya ŋ ne]
 - I gbãa gbonu ce mamaŋ, manamma yaa daama:
 - I gbãa gbonu tie ma dũnni.
 - I gbãa gbonu dii ciere.
 - I gbãa gbonu hĩŋ kɔleŋo.
 - I gbãa gbonu kũ kondo.
 - I gbãa gbonu kũ parkũɔ.
 - I gbãa gbonu kũ kaakoŋo.

Bĩncuɔmba daa ma yaa-i ba'a:

Gbãmaŋga diei sa du nagãŋ-na.

Niŋ dãanya kumaŋ:

Mie nelleŋ-baamba bilaa ba-naa kũ kaakoŋo.

2-09 (49) Jõŋkõŋo

Hãalãŋ daama si dii maaduɔma baa manamma-i. ãndayunŋu si dii-meɪ, ŋga kalaŋo-na i ka hãalã: ɔɛ, ãɛ. A hel mafamma, u

boluonḡu dii ḡaa tirma. Jḡḡkḡeḡo-i tirmaḡ-kerre. Nelma maḡ dii yuuma ma yaa daama:

- ♦ Dāamu ḡuḡyuo yaa hayo-i?
- ♦ Yaacārāḡo maḡ duḡ tuḡ taara u suḡ seḡe-i fēu, ku saaya u doḡ baa nel hama-i iḡḡna?
- ♦ Naḡ duḡḡ kalaḡ daayo-i na suyaa hama-i a ne da na saa ta na suḡ-ma dīelūḡ-i-na?
- ♦ Ba ce hūḡḡḡu-i niḡ baa hūini-i?
- ♦ Hūiniḡ-hūḡḡḡu fafaḡḡḡu yaa haku-i dīmma-na?
- ♦ Bige-i juḡḡ baa sumaya-i?

2-10 (50) Jḡḡkḡeḡo +

2-11 (51) Jḡḡkḡeḡo

Hūḡḡ-jḡḡkḡelmba maḡ ba hāi baḡḡ daaba-i, naḡ kalaḡḡ kumaḡ cor, ḡ ne nelma namma terieḡḡu-na ḡ yuu-ba baa-ma. Iḡ gbāa bi hā hāalātaamba-i āndaḡḡḡu-i nel da ma waa ba yuu-ma.

Tuogbuoleḡ-jḡḡkḡeḡo-i

Da ḡ yuu-ba baa nel daama-i tī, ḡ tīena na piiye baa hāalātaamba-i.

Iḡ piiye ḡ pigāḡḡ-ba wuo Dīelā-kalaḡo bālāa, ḡḡa da ba saa kalaḡ unaḡo naara-yuo, baḡ suyaa celle kūḡḡu maḡ, ku ka karaanu-bei. Terieḡḡu faḡḡu-na, ku saaya ba ta ba kalaḡ aa bi ta ba nyegeḡ. Seḡesuḡl da di ji kaala ba wulaa huḡḡḡu maḡ nuḡ-i ba gbāa ta ba kalaḡ fafamma, huḡḡḡu faḡḡu'i nuḡ-i ba gbāa cira ba suḡ seḡe-i. Aa huḡḡḡu bi faḡḡu'i nuḡ-i baḡ hii ba ta ba kalaḡ āmpigāamaḡ-seḡeḡbaa-ba-i. Kumaḡ kpelle, ba gbāḡ ba ta ba suḡ baḡ nyegāḡ nelma maḡ ma yuḡḡu-i. Da ba ta ba ce kufaḡḡu-i, ba ka da seḡesuḡle fafaḡḡu-i.

Sɛbɛ u huɔya-maama-i

Ångboyamma	1
J 1 Hũmbabalamma ce jarma	2
J 2 Yaan̄ i tie seŋ hũŋ-nyɔmma-i	4
J 3 Baba kã duɔ ka ma kɔleŋo nuŋgu-i	5
J 4 Da ŋ'a ŋ si dii hĩnni, ŋ kã dɔtɔrɔcĩŋgu-na donduo.....	7
J 5 Baa na yaŋ duganni suur hũŋ-nyɔmma-na	8
J 6 Tirma	9
J 7 Yaan̄ i tie kãyã kusũntaamba-i	10
J 8 Yaan̄ i tie tigiŋ i dumieŋ-hɔmmu-i	12
J 9 Yaan̄ i tie saar i pãnni-i fafamma	13
J 10 Sãnjie duɔ waa baa-ni, ŋ ta ŋ duɔfũŋ fafamma	14
J 11 Yaan̄ i migãan̄ i nelle-i	15
J 12 Tirma	16
J 13 Hĩhĩlma yaa yuŋgu	17
J 14 Yaan̄ i tie bel bisãlmba-i fafamma	19
J 15 Da ŋ da biloŋo, ŋ saaya ŋ ce u beŋholleŋ-sebɛ-i.....	21
J 16 Bisãlãaŋo si dii nelduɔŋ-wuoŋo	22
J 17 Baa na yaŋ hũmma cuolnu hĩema-i	24
J 18 Yaan̄ i tie jɔguɔŋ tibiŋũlle maama-i	25
J 19 Tirma	27
J 1-00 (20) Yaan̄ i tie jɔguɔŋ i nelle maacemma maama-i	29
J 1-01 (21) Yaan̄ i tie ma dufafanni	30
J 1-02 (22) Ŋ dãnya ŋ yuŋgu-i baa kũɔnaŋo aa suɔ ji sãa niŋo	32
J 1-03 (23) Torguon̄gu hiel nelieŋo mulĩema-na	33
J 1-04 (24) Bilosẽneŋo belma dii nyuɔnyuɔ	35
J 1-05 (25) Tirma	36
J 1-06 (26) Yaan̄ i tie wuo niwuofafanni	37
J 1-07 (27) Ånjɔguɔfafamma'i cieŋ jãmalã tuɔ kã yamma	39

J 1-08 (28) Ɔ yuƆ-sebebaa-ba saaya ba waa Ɔ yuƆ-nu.	41
J 1-09 (29) YaƆ i tie migaaƆ i ciƆni-i	42
J 1-10 (30) Migaaama yaa juƆ baa hihiilma-i.	44
J 1-11 (31) Tirma	45
J 1-12 (32) Migaaama yaa juƆ baa hihiilma-i	47
J 1-13 (33) YaƆga sa huol ka tieƆ huƆ-nu	48
J 1-14 (34) YaƆ i tie gbonu i ce maacemma-i, ku yaa nelle ka fa	49
J 1-15 (35) Yentie sa ce gbeintieƆ	51
J 1-16 (36) Bisalmba fafaƆgu dii mie nammu'i nuƆ-i	52
J 1-17 (37) Tirma	53
J 1-18 (38) Feicie pii naƆkeiƆa	54
J 1-19 (39) Ba sa biera jafuƆgu hiƆ-nu gbangbaƆ	55
J 2-00 (40) Daahurre'i juƆ baa kpekelma-i	57
J 2-01 (41) Nammu hai saaraƆ mu-naa a koƆ	58
J 2-02 (42) Nyambia sa beina u gbeiƆa-i	60
J 2-03 (43) Tirma	61
J 2-04 (44) DancoiƆo caa bincoiƆo duƆgu-i	62
J 2-05 (45) Sebesule dii naa gbagbaama	63
J 2-06 (46) UisinuƆ dii u hiini-i fuƆ-nu	65
J 2-07 (47) Vaamba'i juƆ baa sumaya-i.	66
J 2-08 (48) Mie nellen-baamba bilaa ba-naa ku kaakoƆo....	67
J 2-09 (49)	68
J 2-10 (50) + J 2-11 (51)	69

